

Latvijas Kultūras akadēmija
Starpkultūru komunikācijas un svešvalodu katedra

SIEVIEŠU TIESĪBU VĒSTURISKIE ASPEKTI FRANCIJĀ.
OLIMPA DE GŪŽA

Bakalaura darbs

Autore:

Akadēmiskās bakalaura augstākās izglītības programmas “Mākslas”

Starpkultūru sakaru (Latvija-Francija) apakšprogrammas

4. kursa studente Alise Gau

(ID Nr. 20120309)

Darba vadītāja:

Doc., Mg.paed. Anita Vaišle

Rīga

2016

SATURS

IEVADS.....	3
1. SIEVIEŠU TIESĪBU TEORĒTISKIE ASPEKTI.....	7
1.1. Jēdzienu ‘‘cilvēktiesības’’ un ‘‘sieviešu tiesības’’ skaidrojumi.....	7
1.2. Nozīmīgākie notikumi sieviešu tiesību cīņās 18.gs.-20.gs.....	11
2. OLIMPA DE GŪŽA.....	16
2.1. Olimpas de Gūžas dzīvesstāsts.....	16
2.2. Darbi sieviešu tiesību aizstāvībai.....	21
2.3. ‘‘Sievietes un pilsones tiesību deklarācijas’’ analīze.....	23
3. OLIMPAS DE GŪŽAS LOMA VĒSTURĒ.....	35
3.1. Vēsturnieki par Olimpu de Gūžu.....	35
3.2. Olimpas de Gūžas panteonizēšana.....	42
NOBEIGUMS.....	46
TĒZES.....	49
ANNOTATION.....	51
L’ANNOTATION.....	52
AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS.....	53
GALVOJUMS.....	57
PIELIKUMS.....	58
Olimpas de Gūžas ‘‘Sievietes un pilsones tiesību deklarācijas’’ teksts.....	59

IEVADS

Sieviešu tiesības – šī tēma sabiedrībā tiek apspriesta arvien vairāk un vairāk. Dažādu ar sieviešu tiesību neievērošanu saistīto problēmu risināšanā iesaistās sabiedrības redzeslokā ļoti bieži redzamas personas, tostarp dažādi aktieri, režisori, mūziķi un citas slavenības. Mūsdienās šī uzdrīkstēšanās runāt par sieviešu tiesībām šķiet pašsaprotama, bet vai tā tas ir bijis vienmēr? Kādas netaisnības sievietes ir pieredzējušas pagātnē un kā dažādas vienlīdzības idejas attīstījušās laika gaitā – šie ir jautājumi, par kuriem interesējas darba autore. Šī bakalaura darba tēma tika izvēlēta autores personīgās intereses dēļ un arī tāpēc, ka jau iepriekšējos gados pētītie jautājumi autori iedvesmojuši izvēlēties tēmu, kas saistīta ar sieviešu tiesībām un feminismu. Cīņa par sieviešu tiesību ievērošanu ir pretreakcija, kas rodas, kad tiek pārkāptas vai ierobežotas sieviešu tiesības. Autorei, izvēloties turpināt jau trešajā mācību gadā iesākto tēmu, kas saistīta ar sieviešu tiesībām un arī feminismu, nācās saskarties ar apkārtējo izbrīnu. Daudzi apgalvo, ka dzimumu vienlīdzības ziņā viss ir kārtībā un ka pētīt šo tēmu nav nepieciešams. Taču, ja Latvijā vārdam ‘feminists’ ir negatīva pieskaņa un sabiedrības lielākā daļa tiešām nepiedzīvo sieviešu tiesību pārkāpšanu, tas nenozīmē, ka tāda pati situācija ir arī citur pasaulē. Nevienlīdzība atalgojuma ziņā, seksisms darba vidē, dzimumu stereotipizēšana, piespiedu laulības, kā arī citas problēmas¹, ar kurām sievietes saskaras ikdienā – šīs ir problēmas, kuras netiek risinātas daudzās valstīs, arī Latvijā, tikai citur tās ir sastopamas lielākos apmēros.

Cīņa pret šīm problēmām sākās jau sen – Francijā pirmās sacelšanās pret sieviešu tiesību ierobežošanu parādās jau 17., 18. gadsimtos. Iepriekšējā kursa darbā pētītā Olimpa de Gūža² (*Olympe de Gouges*) bieži tiek saukta par pirmo sieviešu tiesību aizstāvi Francijā. Viņas sieviešu tiesību cīnītājas loma ir saglabājusies līdz mūsdienām, tomēr daudzi vēsturnieki apgalvo, ka viņa tikusi nepelnīti aizmirsta un viņas patiesā ietekme gan Lielās Franču Revolūcijas laikā, gan vēlākajos gadsimtos ir bijusi lielāka, nekā tas tiek saprasts mūsdienās. Bakalaura darbā tiks turpināta sieviešu tiesību vēsturiskā izpēte Francijā, jo tas

¹ Smith, Lydia. International Women's Day 2016: Ten facts, figures and statistics about women's rights. <http://www.ibtimes.co.uk/international-womens-day-2016-ten-facts-figures-statistics-about-womens-rights-1548083>

² Olimpa de Gūža (1748-1793), franču rakstniece, dramaturģe, politiķe un feministe

saista šo darbu ar autores studiju specialitāti, turklāt liela daļa teorētisko materiālu ir radīti tieši Francijā, tātad franču valodā. Autore pamatosies uz tādu vēsturnieku un pētnieku idejām kā Olivjē Blans³ (*Olivier Blanc*), Tjerī Bloss⁴ (*Thierry Blöss*) un Alēns Frikī⁵ (*Alain Frickey*), Mišela Riota-Sarsē⁶ (*Michèle Riot-Sarcey*), Žans-Klemā Martāns⁷ (*Jean-Clément Martin*), Silvija Šveicere⁸ (*Sylvie Schweitzer*) un Mišela Pero⁹ (*Michelle Perrot*).

Šī bakalaura darba mērķis ir noskaidrot, kāda loma Francijas sieviešu tiesību vēsturē bija Olimpai de Gūžai un pamatot, kāpēc viņa tiek saukta par sieviešu tiesību pirmo nopietno cīnītāju Francijā. Lai sasniegtu mērķi, autore izvirza pētāmo jautājumu : Kā Olimpa de Gūža ietekmējusi sieviešu tiesību attīstību Francijā un kā viņas rosinātās idejas izmainījušas sievietes vietu sabiedrībā Francijā divu gadsimtu garumā? Kā avotu autore izvēlējusies jau iepriekš minētās Olimpās de Gūžas sarakstīto “Sievietes un pilsones tiesību deklarāciju” (*Déclaration des Droits de la Femme et de la Citoyenne*).

Lai nonāktu pie bakalaura darba mērķa realizācijas un atbildētu uz pētāmajiem jautājumiem, autore izvirza vairākus uzdevumus. Vispirms ir nepieciešams definēt sieviešu tiesību jēdzienu, lai saprastu, vai un kā tās atšķiras no vispārējām cilvēktiesībām. Pēc tam ir jāpievēršas sieviešu tiesību cīņas aizsākumiem Francijā un skaidri jādefinē Olimpās de Gūžas loma tajos. Nākamais uzdevums – nosaukt svarīgākās tiesības, kuras sievietes ir ieguvušas kopš Lielās Franču Revolūcijas. Ir svarīgi analizēt Olimpās de Gūžas radīto “Sievietes un pilsones tiesību deklarāciju” un no tās izdalīt pamatjomas (piemēram, izglītība, balsttiesības, īpašumtiesības etc.), kurās Olimpa de Gūža ir centusies radīt pārmaiņas, tādējādi radot iespēju sekot šīm jomām vēstures gaitā divu gadsimtu garumā un redzēt, kā Olimpās de Gūžas paustās idejas ir realizējušās laika gaitā. Vēl interesanti būtu apskatīt

³ Olivjē Blans (1951), franču vēsturnieks un lektors, īpaši pievēršies Olimpai de Gūžai un 1789. gada franču revolūcijas pētniecībai

⁴ Tjerī Bloss, franču profesors un pētnieks, profesors. Galvenā pētniecības joma - pārmaiņas sabiedrības dzīvesveidā, sociālo un demogrāfisko procesu analīze

⁵ Alēns Frikī, franču zinātnieks, veltījis vairākus darbus dzimumu nevienlīdzības apskatei

⁶ Mišela Riota-Sarsē, franču vēstures profesore un feminisma vēsturniece. Daži no viņas darbiem - “*Histoire du féminisme*”, (2002); “*De la différence des sexes. Le Genre en histoire*” (2010); “*Le Procès de la liberté : une histoire souterraine du XIXe siècle en France*” (2016)

⁷ Žans-Klemā Martāns (1948), franču vēsturnieks, Lielās Franču revolūcijas speciālists. Autors “*Nouvelle histoire de la Révolution française*” (2012)

⁸ Silvija Šveicere, sieviešu darba vēstures speciāliste

⁹ Mišela Pero (1928), franču vēsturniece, vēstures profesore un feministe. Autore “*Des femmes rebelles*” (2014)

dažādu vēsturnieku (piem, Olvijē Blana, u.c.) viedokļus par Olimpas de Gūžas vietu Francijas vēsturē un to, kāpēc viņa bieži tiek nepelnīti aizmirsta, runājot par Lielās Franču Revolūcijas notikumiem un Francijas vēsturi kopumā. Darba beigās ir jāveic secinājumi uz jāatbild uz izvirzītajiem pētnieciskajiem jautājumiem.

Lai darbu strukturalizētu, autore to iedala trīs nodaļās un septiņās apakšnodaļās. Pirmajā nodaļā tiks apskatīts cilvēktiesību jēdziens un sieviešu tiesību teorētiskie aspekti, turpinot ar nākamo apakšnodaļu, kurā vēsturiski apskatīti svarīgākie notikumi un pagrieziena punkti sieviešu tiesību vēsturē Francijā laika posmā no astoņpadsmitā gadsimta līdz divdesmitā gadsimta beigām. Otrajā nodaļā uzmanība tiks pievērsta Olimpai de Gūžai, pirmajā šīs nodaļas apakšnodaļā radot nelielu viņas biogrāfijas kopsavilkumu, otrajā apakšnodaļā norādot uz viņas radītajiem darbiem dažādu tiesību (ne tikai sieviešu tiesību) aizstāvēšanai, kā arī viņas galvenajam darbam – “Sievietes un pilsones tiesību deklarācijai”. Otrās nodaļas trešā apakšnodaļa paredzēta šī dokumenta analīzei. Tajā tiks izdalītas galvenās idejas, kuras Olimpa de Gūža savā darbā izteikusi, kā arī izsekots šo ideju realizācijai divu gadsmiņu garumā, par pamatu ņemot jau pirmajā nodaļā radīto vēstures kopsavilkumu. Tiks meklēta saikne starp Olimpas de Gūžas idejām un sieviešu tiesību vēstures notikumiem, mēģinot atrast tajos kopīgas un vienojošas iezīmes. Trešā nodaļa tiks veidota kā dažādu vēsturnieku viedokļu par Olimpu de Gūžu apkopojums un salīdzinājums. Tiks apskatīts arī jautājums par Olimpas de Gūžas panteonizēšanu.^[9] Jautājums par tik nozīmīgas goda vietas piešķiršanu Olimpai de Gūžai joprojām ir aktuāls, tomēr, pēc vēsturnieku domām, viņas vārds ir samērā maz zināms un viņas vieta Francijas sieviešu tiesību vēsturē tiek bieži aizmirsta. Pēc analīzes veikšanas un informācijas apkopošanas autore iecerējusi nonākt pie secinājumiem, kas skaidri iezīmētu Olimpas de Gūžas vietu sieviešu tiesību vēsturē Francijā. Tos noskaidrojot, autore varēs atbildēt uz uzdotajiem pētnieciskajiem jautājumiem.

Darba veikšanas laikā tiks izmantotas vairākas metodes. Ar aprakstošās metodes palīdzību autore detalizēti aprakstīs pētāmo tēmu, apkopos informāciju, izmantojot daudzveidīgas literatūras avotus. Ar tradicionālās informācijas analīzes palīdzību autore veidos pārskatu par dažādās valodās izlasīto un salīdzinās dažādos rakstiskajos avotos izteiktos viedokļus un izteikumus. Analizējot “Sievietes un pilsones tiesību deklarāciju”, autore izmantos dokumentu analīzes metodi, lai izdalītu atsevišķu informāciju, kas

nepieciešama tēmas pētīšanai. Kopumā darbs balstīsies uz kvalitatīvas informācijas analīzi, lai dziļāk pētītu sieviešu tiesību vēstures notikumus, ne tikai tos uzskaitītu.

1. SIEVIEŠU TIESĪBU TEORĒTISKIE ASPEKTI

Sievietes ir viena no sabiedrības daļām, kas vēstures gaitā tikusi visvairāk apspiesta un ierobežota. Stereotipi, ka sievietes ir vājākas par vīriešiem un bieži nedomā racionāli, bet balstoties uz emocijām, ir noteicis sievietes vietu sabiedrībā ļoti ilgu laiku. Tomēr ar neskaitāmām uzvarām dažādās jomās - gan zinātnē, gan politikā, gan sportā u.c., sievietes ir pierādījušas, ka ir pējīgas sasniegt ļoti augstus mērķus un nav sekundārs dzimums, kas pakļauts vīriešiem. Šajā nodaļā autore definēs, ko īsti nozīmē jēdziens “sieviešu tiesības”, un apskatīs sieviešu tiesību nozīmīgākos notikumus pējo trīs gadsimtu laikā.

1.1. Jēdzienu “cilvēktiesības” un “sieviešu tiesības” skaidrojumi.

“Sieviešu tiesības ir cilvēktiesības”¹⁰ – tā savā 1995.gada uzrunā Apvienoto Nāciju rīkotajā konferencē, kas veltīta sieviešu tiesībām, izteikusies Hilarija Rodema Klintone (*Hillary Rodham Clinton*)¹¹. Ja šo izteikumu var uzskatīt par patiesu, tad kāpēc 2016.gadā vēl joprojām norisinās cīņas par sieviešu tiesībām? Pirms bakalaura darba rakstīšanas autorei nebija precīzu un definētu priekšstatu par to, kas ir cilvēktiesības un kāpēc par sieviešu tiesībām tiek runāts kā par atsevišķu problēmu. Šķiet pašsaprotami, ka jēdziens “cilvēktiesības” attiecas uz pilnīgi visiem cilvēkiem. Tad kas īsti ir “sieviešu tiesības” un vai pastāv kāda atšķirība starp šīm divām tiesībām?

“Cilvēktiesības”

*Cilvēktiesības - Tiesību normu kopums, kas nosaka cilvēka tiesisko stāvokli - pamattiesības un brīvības, kā arī pienākumus pret valsti, sabiedrību, citiem cilvēkiem.*¹²

Šis skaidrojums ir diezgan vienkāršs un saprotams, tas norāda, ka tiesības ne tikai piešķir brīvību, bet arī norāda uz cilvēka pienākumiem. Tomēr šī definīcija nenosaka, vai šīs

¹⁰ Citāts “...it is no longer acceptable to discuss women’s rights as separate from human rights”, Hillary Rodham Clinton “Remarks to the U.N. 4th World Conference on Women Plenary Session”, 5.sept., 1995, Pekina, Ķīna. <http://www.americanrhetoric.com/speeches/hillaryclintonbeijingspeech.htm>

¹¹ Hilarija Daiena Rodema Klintone (*Hillary Diane Rodham Clinton*) (dz. 26.okt., 1947) - ASV valsts sekretāre prezidenta Baraka Obamas (*Barack Obama*) prezidentūras laikā, kandidāte ASV prezidenta vēlēšanās 2016.gadā

¹² Bāliņa, Rita un Inese Ēdelmane, Ilga Grase, Dainuvīte Guļevska, Irēna Rozenštrauha, Valentīna Skujiņa un Dorisa Šnē. *Latviešu valodas vārdnīca. 30000 pamatvārdu un to skaidrojumu.*

tiesības pienākas visiem cilvēkiem vai kādai konkrētai cilvēku grupai, vai arī indivīdam. Bez konkrētiem tiesību piemēriem ir diezgan grūti saprast, kādās situācijās šīs tiesības var tikt piemērotas un kam tās pienākas. Autore nolēma papētīt “Vispārējo cilvēka tiesību deklarāciju”¹³ un dažus cilvēktiesību piemērus, lai labāk saprastu, kas ir cilvēktiesības.

Citāts no “Vispārējās cilvēka tiesību deklarācijas” preambulas : “*Visiem cilvēku sabiedrības locekļiem piemītošās pašcieņas un viņu vienlīdzīgu un neatņemamu tiesību atzīšana ir brīvības, taisnīguma un vispārēja miera pamats.*”

Šis citāts skaidri norāda, ka cilvēktiesības ir visiem cilvēkiem piešķiramas un ka to neievērošana un ignorēšana ir netaisnīguma un nemiera iemesli. Lūk, daži piemēri no šīs deklarācijas -

1. pants – Visi cilvēki piedzimst brīvi un vienlīdzīgi savā cieņā un tiesībās. Viņiem ir saprāts un sirdsapziņa, un viņiem jāizturas citam pret citu brālības garā.

2. pants. – Katram cilvēkam jābūt apveltītam ar visām tiesībām un visām brīvībām, kas pasludinātas šajā Deklarācijā, neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai citas izcelsmes, mantiskā stāvokļa, kārtas vai cita stāvokļa. ...

16. pants – 1. Vīriešiem un sievietēm, kas sasnieguši pilngadību, ir tiesības bez jebkādiem ar rasu, nacionalitātes vai reliģiskajām atšķirībām saistītiem ierobežojumiem stāties laulībā un nodibināt ģimeni. Viņiem ir vienlīdzīgas tiesības, stājoties laulībā, laulības laikā un šķirot laulību. 2. Laulība var tikt slēgta tikai ar abu personu, kas stājas laulībā, brīvu un pilnīgu piekrišanu.

17. pants – Katram cilvēkam ir tiesības uz īpašumu kā vienpersoniski, tā arī kopīgi ar citiem.

23. pants – 1. Katram cilvēkam ir tiesības uz darbu, uz brīvu darba izvēli, uz taisnīgiem un labvēlīgiem darba apstākļiem un uz aizsardzību pret bezdarbu. 2. Katram cilvēkam, bez jebkādas diskriminācijas, ir tiesības uz vienādu atlīdzību par līdzvērtīgu darbu.

26. pants – Katram cilvēkam ir tiesības uz izglītību. Izglītībai, vismaz pamata un vispārējai izglītībai, ir jābūt bezmaksas. [...]

¹³ *Vispārējā cilvēka tiesību deklarācija*, preambula. CILVĒKA TIESĪBAS. Starptautisko dokumentu krājums. Zinātniskais redaktors profesors J.Bojārs. Rīga “Zvaigzne” 1992, 3.lpp.

Šo deklarāciju 1948. Gadā, Parīzē, pieņēma ANO Ģenerālā Asambleja. Tajā noteiktās tiesības autorei liekas pašsaprotamas, taču, ļaujoties uz informāciju, kas pieejama starptautiskās interneta vietnēs, laikrakstos, grāmatās un arī pašas autores personīgajā un profesionālajā dzīvē, nākas secināt, ka ir vietas - gan uzņēmumi, gan pilsētas, pat veselas valstis, kurās dažas vai pat lielākā daļa no šīm tiesībām netiek ievērotas. Ir valstis, kuras 1948. gadā nebalsoja par šīs deklarācijas pieņemšanu, taču tā ir universāla deklarācija, kas paredzēta kā standarts, uz kuru visām pasaules valstīm un tautām būtu jātiecas. Piemēram, ir valstis, kurās ir likumi, kas atšķiras no šajā deklarācijā ierakstītajiem likumiem, tomēr tie pasargā šīs valsts iedzīvotāju tiesības un drošību, tādējādi daļēji ievērojot šīs deklarācijas norādītās tiesības. Tomēr ir valstis, kuru kultūras tik ļoti atšķiras no pārējo valstu kultūrām, ka deklarācijas uzstādījumi uz to valstu iedzīvotājiem neattiecas. Piemēram, Filipīnās netiek ievērotas tiesības uz laulības šķiršanu¹⁴, kas ir iekļautas “Vispārējā cilvēka tiesību deklarācijā”, un Baltkrievijā joprojām legāls ir nāvessods¹⁵. Ja tas nav atkarīgs no kulturālajām atšķirībām, tad pārējās valstīs cilvēktiesību neievērošana balstās uz diskrimināciju. Sievietes ir viena no sabiedrības daļām, pret kuru šī diskriminācija tiek vērsta.

“Sieviešu tiesības”

Sieviešu tiesību kustības kopsavilkums¹⁶ – *Sieviešu tiesības ir cīņa par ideju, ka sievietēm vajadzētu būt tādām pašām tiesībām kā vīriešiem. Vēsturiski, šī cīņa tikusi vērsta uz tādām atsevišķām tiesībām kā – tiesības iegūt īpašumu, tiesības piedalīties vēlēšanās, reproduktīvās tiesības un tiesības uz vienādu atalgojumu.*

Šī sieviešu tiesību deklarācija definē sieviešu tiesības nevis kā tiesisku normu kopumu, kas pienākas sievietēm, bet gan kā cīņu par to, lai tiesības būtu vienādas gan vīriešiem, gan sievietēm. Autoresprāt, nepieciešams apskatīt vēl vairākas sieviešu tiesību definīcijas, lai skaidrāk saprastu, kas tās ir.

¹⁴ Acknowledgement of Divorce in the Philippines, <https://www.hg.org/article.asp?id=20090>

¹⁵ Death Penalty Database <https://www.deathpenaltyworldwide.org/country-search-post.cfm?country=Belarus>

¹⁶ Women's rights <http://www.historynet.com/womens-rights>

Pētījumā “Sieviešu tiesību ceļvedis” “sieviešu tiesības” izskaidrotas šādi - “Jēdziens “sieviešu tiesības” sevī ietver daudz dažādu jomu, tādēļ tas ir viens no vissarežģītāk definējamajiem tiesību veidiem. Sieviešu tiesības bieži tiek saistītas ar reproduktīvajām tiesībām, seksuālo un sadzīves vardarbību, un diskrimināciju darbavietā. Taču šīs tiesības iekļauj sevī arī imigrācijas un politisko bēgļu jautājumus, bērnu apgādniecības tiesības, veselības aprūpi, sociālo garantiju, LGBT¹⁷ tiesības un citus jautājumus, tostarp starptautiskos likumus.”¹⁸

Lai gan šī definīcija uzskaita tiesības, kuras uzskatāmas par sieviešu tiesību “apakštiesībām”, tā tomēr nerada lielāku skaidrību, kāpēc par sieviešu tiesībām tiek runāts atsevišķi no cilvēktiesībām.

Interneta vietne www.claiminghumanrights.com, kas veltīta cilvēktiesību pārkāpumu regulēšanai, jēdzienam “sieviešu tiesības” atvēlējusi vietu atsevišķā sadaļā, kas saucās “īpašās grupas”, pie kurām pieskaitāmi arī bērni, invalīdi, migrantu strādnieki u.c.. Šajā apakšnodaļā teikts, ka “Visas tiesības, kas noteiktas “Universālajā cilvēka tiesību deklarācijā” [...], ir katras sievietes tiesības. Tas pats princips attiecas arī uz visiem pārējajiem cilvēktiesību līgumiem.”¹⁹

Apskatot gan cilvēktiesību, gan sieviešu tiesību definīcijas, autore konstatē, ka cilvēktiesības ir tiesības, kas pienākas visiem cilvēkiem, un tās ir noteiktas “Vispārējā cilvēka tiesību deklarācijā”. Jebkura šo tiesību neievērošana, balstoties uz diskrimināciju, rada pretreakciju - ja sievietei tiek liegtas kādas no cilvēktiesībām, tad par to tiek runāts kā par sieviešu tiesību neievērošanu un sākas cīņa par sieviešu tiesībām. Tieši tāda pati pretreakcija rodas, ja netiek ievērotas bērnu tiesības - notiek cīņa par bērnu tiesībām. Autorei liekas zīmīgi, ka par jēdzienu “vīriešu tiesības” netiek runāts - tāpat dzimums, kas tiek diskriminēts, pārsvarā gadījumu ir sievietes, un dzimums, kas neievēro cilvēka tiesību

¹⁷ LGBT - lesbietes, geji, biseksuāļi un transseksuāļi

¹⁸ “The term “women’s rights” encompasses many different areas, making it among the most difficult areas of law to define. Women’s rights are most often associated with reproductive rights, sexual and domestic violence, and employment discrimination. But women’s rights also includes immigration and refugee matters, child custody, criminal justice, health care, housing, social security and public benefits, civil rights, human rights, sports law, LGBT rights, and international law”. Rosenfeld Diane, *Women’s Rights Guide*, <http://hls.harvard.edu/content/uploads/2008/07/guide-women.pdf>

¹⁹ “All rights spelled out by the Universal Declaration of Human Rights and by the two Human Rights Covenants (on Civil and Political Rights as well as on Economic, Social and Cultural Rights) are the rights of every woman. The same applies to all other Human Rights treaties.”, *Women’s rights*. http://www.claiminghumanrights.org/women_definition.html

deklarācijā noteiktās tiesības, ir vīrieši. Tieši šīs diskriminācijas dēļ sievietes ir uzsākušas cīņu par abu dzimumu vienlīdzību, un pēdējo trīs gadsimtu laikā guvušas tajā vairākas nozīmīgas uzvaras.

1.2. Nozīmīgākie notikumi sieviešu tiesību cīņās 18.gs.-20.gs.

Mūsdienu situācija sieviešu tiesību jomā daudzās pasaules valstīs, tostarp Francijā, ir pietiekami laba, lai tā nebūtu uzskatīta par plaši apspriežamu jautājumu. Tomēr arī Francijai līdz šai situācijai bija jānokļūst, un tas nenotika ātri, bet gan lēni un pamatīgi. Apskatot vairākos informācijas avotos publicētās sieviešu tiesību attīstības laika joslas, autore izdalījusi vairākas jomas, kurās pēdējo trīs gadsimtu laikā notikušas nozīmīgas pārmaiņas. Šīs tiesību jomas ir - personīgā brīvība (tiesības šķirties, būt brīvai no Baznīcas un laulātā varas, tiesības uz runas un viedokļa brīvību); personīgās veselības brīvība (tiesības uz abortu, kontracepciju); profesionālā brīvība (tiesības uz tādiem pašiem amatiem, kā vīriešiem, tiesības uz vienlīdzīgu atalgojumu un grūtniecības atvaļinājumu, netiekot atļautai no darba); tiesības uz izglītību un politiskā brīvība (tiesības balsot un piedalīties valsts veidošanā, kā arī ņemt dalību publiskās organizācijās).

Dažās sabiedrībās sieviešu tiesību aizstāvju paustās idejas ir pretstatā ar reliģijas un morāles normām. Šo valstu kultūras ieņem stingru nostāju pret dažādām pieprasītām tiesībām, piemēram - tiesības uz abortu, kontracepciju, lesbiešu laulībām, iespēju būt par priesterieni, tiesībām uz šķiršanos. Francijā šādu pretestību šobrīd nav, jo valsts ir atdalīta no Baznīcas ietekmes, tāpēc reliģijai nav lielas ietekmes uz likumdošanu, taču tā tas nav bijis vienmēr. Tālāk autore uzskaita svarīgākos notikumus, kas ietekmējuši sieviešu tiesību attīstību no 18. līdz 20. gadsimtam.

Revolūcijas periods (1789-1799)

1791.g. – 1791. gada Konstitūcija²⁰ sekularizē²¹ laulību un atbrīvo sievieti no Baznīcas ietekmes. 1791. gada 28. oktobrī Olimpa de Gūža Francijas Nacionālās Asamblejas priekšā

²⁰ Pirmā sarakstītā Francijas konstitūcija, tās preambula bija “Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācija”

prezentē “Sievietes un pilsones tiesību deklarāciju”, cildinot sievietes emancipāciju. Šo dokumentu noraida konvencija, un tas tiek aizmirsts uz ilgu laiku.

1792.g. – 20. septembrī tiek pieņemts likums par šķiršanos, kas atzīst laulāto vienlīdzību un tiesības šķierties ar abu piekrišanu. Bet šis likums tiek uztverts kā drauds laulības institūcijai, jo tas mainīja cilvēku laulības uztveri – 1798. gadā viena no trim laulībām tika šķirta. Jaunais likums tikai atcelts 1816. gada 8. maijā, Restaurācijas²² laikā, un pagāja ilgs laiks, līdz tas atkal tika atjaunināts.

Napoleona Bonaparta²³ valstšanas laiks

1804. g. 21. marts – Napoleona Civilkodekss²⁴ – 213 panta citāts – “*Le mari doit protection a sa femme, la femme doit obeissance a son mari*”²⁵ – šis punkts liecina to, ka sieviete tomēr ir pakļauta sava vīra autoritātei un tādējādi nav ar viņu vienlīdzīga.

1810. g. – Likums²⁶ par to, ka, ja sieva krāpj vīru, viņai tiek piespriests ieslodzījums cietumā, bet ja vīrs krāpj sievu, lielākais sods, kas viņam tiek piešķirts, ir soda naudas piešķiršana.

Trešā republika (1870-1940)

1874. g. 15. maijs - Sievietēm tiek aizliegts strādāt raktuvēs. Tiek aizliegts nepilngadīgo sieviešu darbs nakts laikā.

1880. g. – 21. decembris. Meitenēm tiek dota iespēja iegūt izglītību publiskās pamatskolās. Franču politiķis Kamills Sē (*Camille Séé*) 21. decembrī iesniedz likuma ierosinājumu, kas nodrošinātu jaunām meitenēm pieeju pamatizglītībai. Šo likumu pieņem ar grūtībām, jo Baznīcas nostāja, ka audzināt sievietes kā “brīvas, patstāvīgas domātājas” ir bīstami, joprojām ir aktuāla. Ar šo likumu Baznīcai tiek atņemtas tiesības valdīt par meiteņu

²¹ Sekularizācija - (lat. saecularis - pasaulīgs, laicīgs) - Baznīcas īpašuma pārvēršana laicīgā (piem., valsts) īpašumā.

²² Burbonu dinastijas restaurācija (1814.-1848. g.)

²³ Napoleons Bonaparts (*Napoléon Bonaparte/Napoléon Ier*) (1769 - 1821) - Francijas militārais un politiskais līderis. Pirmās Francijas Republikas pirmais konsuls (*Premier Consul*) no 1799. gada 11. novembra līdz 1804. gada 18. maijam, pēc tam - Franču imperators (*Empereur des Français*) un Itālijas karalis kā Napoleons I.

²⁴ Franču civilkodekss, kurā apvienotas franču civiltiesības, 1804.gads.

²⁵ “Vīram ir pienākums saglabāt savas sievas drošību, sievietei ir pienākums pakļauties vīram”

²⁶ Francijas 1810.gada kriminālkodekss

skološanu, un šis likums ir liels solis dzimumu vienlīdzības statusa uzlabošanā, taču tikai 1925. gadā skolas programmas beidzot bija vienādas gan meitenēm, gan zēniem.

1884. g. 27. jūlijs – Nakē (*Alfred Naquet*)²⁷ likums atkal atjauno laulības šķiršanu, tikai šajā gadījumā process nav tik vienkāršs, kā Revolūcijas laikā pieņemtajā likumā. 1884. gadā laulību var šķirt tikai tādā gadījumā, ja ir noticis kāds no sekojošajiem gadījumiem – viens vai abi no laulātajiem ir krāpuši otru; viens vai abi no laulātajiem ir tikuši sodīti kriminālprocesā; viens vai abi laulātie ir radījuši fiziskus bojājumus viens otram. Likums, kas ļautu šķirt laulību bez šiem iemesliem, tika izdots tikai 1975. gadā.

1892. g. 2. novembris - Darbs nakts laikā tiek aizliegts arī visu citu vecumu sievietēm. Maksimālā darba slodze tiek ierobežota līdz 10 stundām diennaktī. Tiek ieviesta viena obligātā atpūtas diena nedēļā.

1897. g. – 26. aprīlis - sievietēm beidzot tiek dota iespēja mācīties Parīzes mākslas skolā.

1900. g. - Sievietes iegūst tiesības kļūt par advokātēm.

1907. g. – Precētas sievietes iegūst iespēju brīvi tērēt savu naudu.²⁸

1908. g. - Tiek ieviesta vienāda alga abu dzimumu skolotājiem.

1909. g. - Likums ievieš astoņu nedēļu ilgu grūtniecības atvaļinājumu, kura laikā topošā māte nesaņem algu, taču nedrīkst tikt atlaista no darba.

1910. g. - Francijas “Vispārējā darba konfederācija” (*Confédération générale du travail (CGT)*) rada atsevišķu sieviešu nodaļu. Šajā pat gadā arī Francijas Pasta, Telegrāfu un Telefonu biedrība (*PTT*)²⁹ ievieš astoņu nedēļu ilgu grūtniecības atvaļinājumu, ar aglu un ar iespēju saglabāt posteni darbavietā.

1920. g. – Aborts tiek aizliegts ar likumu. 1920.gada 31.jūlijā tiek pieņemts likums, kas aizliedz izmantot kontracepciju un pārtraukt grūtniecību. Sods par abortu ir 10 gadu ilgs cietumsods un liels naudassods. Jebkāda kontracepcijas reklamēšana ir sodāma ar 6 mēnešu ilgu cietumsodu. Likums aizliedz arī medicīnas studentus apmācīt par kontracepciju. Valdības mērķis ir populācijas palielināšana.

Sievietes var ņemt dalību dažādās apvienībās bez sava vīra piekrišanas.

²⁷ Alfrēds Nakē (*Alfred Naquet*) (1834-1916) - franču ārsts, ķīmiķis un politiķis

²⁸ “À propos de la libre-disposition du salaire de la femme mariée, les ambiguïtés d’une loi (1907)”
<http://clio.revues.org/1324>

²⁹ Postes, télégraphes et téléphones

Viši Francijas³⁰ periods (1940-1944) –

1940. g. - Sievietēm tiek ierobežota iespēja ieņemt publiskus amatus

1942. g. – Aborts kļūst par noziegumu zem Vichy režīma

Francijas atbrīvošanas periods (1944-1945) –

1944. g. – Sievietes iegūst tiesības vēlēties. Nacionālā pretošanās padome 21.aprīlī izdod pavēli, ko paraksta Šarls De Gollis [Charles de Gaulle]³¹, kas dod sievietēm tiesības vēlēties un tikt ievēlētām.

1945. g. - Beigu posms jēdzienam “sievietes alga”, skaidrots ar principu - “viens darbs, viena alga”³²

Ceturrtā republika (1946-1958) –

1946. g. – Pirmo reizi Konstitūcijas preambulā tiek noteikts sieviešu un vīriešu vienlīdzības princips.

Piektā republika (1958-mūsdienas)–

1965. g. – Matrimoniālo režīmu reforma cenšas precētas sievietes piesaistīt darbam ārpus mājas. Laulātie vairs nevar iebilst pret savu sievu profesionālo darbību.

1967. g. – Neuwirth³³ likums legalizē kontracepciju.

1970. g. – Abu vecāku kopējā autoritāte nomaina tēva varas pārsvaru ģimenē – abi vecāki nodrošina ģimenes morālo un materiālo labklājību.

1972. g. - Likums, kas nosaka, ka par vienādu darbu ir jāsaņem vienāds atalgojums.

1975. g. – Simonas Veilas³⁴ likums paredz aborta legalizāciju. Tiek atkal pieņemta laulības šķiršana ar abu laulāto piekrišanu. Šajā gadā arī likums, kas nosaka sodu par diskriminēšanu, kas balstīts uz dzimumu. Sievietēm, kas ir stāvoklī, ir garantēta iespēja strādāt.

1977. g. - Tiek radīts “bērna audzināšanas atvaļinājums” (*congé parental d'éducation*), paredzēts sievietēm, uzņēmumos, kuros ir vairāk nekā 200 darbinieku

³⁰ Viši režīms (*Régime de Vichy*) (1940-1944) - laika periods Otrā pasaules kara laikā, kad Francijā pie varas bija Filips Petēns (*Philippe Pétain*)

³¹ Šarls Andrē Žozefs Marī de Gollis (*Charles André Joseph Marie de Gaulle*) (1890 — 1970) -Francijas politiķis un militārais darbinieks, un no 1959. līdz 1969. gadam - Francijas Republikas prezidents

³² "à travail égal, salaire égal" - princips, kura ievērošana rada vienlīdzīgu atalgojumu dzimumu starpā

³³ Lūsijēns Ņūvirts (*Lucien Neuwirth*) - franču politiķis, kas 1967.gadā ierosina likumu, kas autorizē kontracepcijas lietošanu

³⁴ Simona Veila (*Simone Veil*) (1927) - franču politiķe, advokāte un feministe.

1979. g. – Tiek pieņemts galējais likums par grūtniecības pārtraukšanu. Šajā pat gadā tiek aizliegts darbs nakts laikā sievietēm, kuras ieņem vadības vai tehniskus amatus
1980. g. - Likums, kas aizliedz atlaist no darba sievietes, kuras ir stāvoklī
1982. g. – Sociālā aizsardzība sāk piešķirt pabalstu grūtniecības pārtraukšanas gadījumā. Sievietes, kas strādā lauksaimniecībā vai amatniecībā kopā ar saviem laulātajiem un nodarbojas ar produktu tirdzniecību, iegūst kopīpašnieču statusu.
1983. g. - Rudī³⁵ likums par profesionālo vienlīdzību aizliedz jebkāda veida diskrimināciju, kas balstīta uz dzimumu
1984. g. – Iespēja doties apmaksātā bērna audzināšanas atvaļinājumā jebkuram no vecākiem, neatkarīgi no tā dzimuma.
1985. g. – Likums, kas nosaka abu dzimumu vienlīdzību ģimenes budžeta pārvaldīšanā. Iespēja bērna uzvārdam, pievienot otru uzvārdu (parasti – mātes)
1987. g. - Likums, kas atceļ iepriekšējos aizliegumus sievietēm strādāt nakts laikā
1991. g. – Likums, kas atļauj (ar ierobežojumiem) kontracepcijas līdzekļu reklamēšanu.

Kā redzams, uzskaitot svarīgākos notikumus sieviešu tiesību attīstībā pēdējo trīs gadsimtu garumā, šī tiesību joma Francijā ir piedzīvojusi ļoti daudz pārmaiņu. Sievietes ir ieguvušas tiesības balsot, viņām ir piešķirta pilnīga personīgā brīvība savas veselības un karjeras jautājumos, un ir panākta gandrīz pilnīga vienlīdzība ar vīriešiem. 18. gadsimtā filozofijas ideju līmenī tika apstiprināta sieviešu izglītošanās nepieciešamība. 19. gs. laikā veidojās likumdošanas bāzes, kuras bija par pamatu skološanās iespējai. 20. gs. laikā izglītības jomā sievietes tik lielā mērā ir piekļuvušas izglītības sistēmai, ka dominē tajā. 20. gadsimts nesa daudz jaunu pārmaiņu, kas tiesību jomā pamatīgi nostirpinājās 1948. gada “Vispārējā cilvēka tiesību deklarācijā”, un tā laikā veidojās arī lielāka vienlīdzība vispārēji sabiedrības vidū. Šīs pārmaiņas aizsākās tieši Lielās Franču revolūcijas laikā, un šajā periodā visaktīvākā sieviešu cīņu aizstāve bija Olimpa de Gūža. Nākamajā nodaļā autore apskatīs šīs sievietes dzīves gājumu un politisko darbību, lai izsekotu viņas rosināto ideju attīstībai gadsimtu laikā, un redzētu, kādu ietekmi viņa atstājusi uz mūsdienu situāciju Francijā.

³⁵ Rudī likums (*Loi Roudy*) - 1983.gada likums, nosaka dzimumu vienlīdzību darbavietā un aizliedz jebkādu diskrimināciju pret pretējo dzimumu

2. OLIMPA DE GŪŽA

Olimpa de Gūža - dramaturģe, feministe, politiķe, līdztiesības cīnītāja, revolucionāre - tā šo sievieti mēdz dēvēt tie, kuri pievērsušies viņas dzīves un darba izpētei. Viņa bija viena no pirmajiem cilvēkiem, kas uzdrīkstējās pacelt balsi pret netaisnīgumu un publiski izteikt savu viedokli par sabiedrībā esošajām problēmām. Diemžēl tieši šī uzdrīkstēšanās noveda pie Olimpas sakāves, taču tieši tā arī palīdzēja viņai atstāt savus ‘nospiedumus’ Francijas un sieviešu tiesību vēsturē, kalpojot par iemeslu tam, ka viņas vārds nav ticis aizmirsts līdz pat mūsdienām.

2.1. Olimpas de Gūžas dzīvesstāsts

Olimpa de Gūža dzimusi 1748.gadā, Montobanā (*Montauban*), Francijā. Viņas īstais vārds bija Marija Olimpa Gūze (*Marie Olympe Gouze*), taču dzīves laikā viņa to nomainīja un autore šajā darbā skaidrības dēļ izmantos vārdu Olimpa de Gūža. Par Olimpas vecākiem tiek uzskatīti miesnieks Pjērs Gūze (*Pierre Gouze*) un Anna-Olimpa Muīsē (*Anne-Olympe Mouisset*), taču pastāv versijas, ka par viņas tēvu tomēr uzskatāms Lefranks de Pompiņans (*Le Franc de Pompignan*). Tas, ka viņas tēvs nav precīzi noteikts, ir izskaidrojams ar faktu, ka astoņpadsmitajā gadsimtā, kā arī pirms tam, sievietes, kuras nebija precējušās ar sava bērna tēvu, varēja paļauties tikai uz šī vīrieša labestību – ja viņš oficiāli neatzina šo ārpus laulības dzimušo bērnu kā savu, tad mātei nebija nekādu tiesību pieprasīt līdzekļus bērna audzināšanai un šī bērna dzīve, izglītošana un labklājība bija tikai mātes atbildība.³⁶ Olimpa de Gūža savas politiski aktīvās dzīves laikā pieprasīja iespēju pēc sievietes iniciatīvas noteikt bērna tēvu, un šo de Gūžas rīcību, visticamāk, iespaidoja viņas pašas pieredze šajā jautājumā.

Kad Olimpa sasniedz divu gadu vecumu, viņas legāli atzītais tēvs, Pjērs Gūze, nomirst, un viņas māte trīs gadus vēlāk apprecas ar policijas darbinieku, Dominiku Reimodu Kaseņo (*Dominique Raymond Cassaigneau*). Olimpas ģimene kļūst par mazās

³⁶ Blöss, Thierry un Frickey, Alain. “Que sais-je? La femme dans la société française” Presses Universitaires de France, 1994. 108, boulevard de Saint-Germain, 75006 Paris.

buržuāzijas³⁷ daļu, un Olimpa iegūst pamatizglītību, kas tiek uzskatīta par nepieciešamu – viņa māc mazliet lasīt un rakstīt. Nākot no Francijas Dienvidiem, viņa runāja nepareizā franču valodā, tomēr vēlāk pati pašmācības ceļā apguva gan lasītprasmi, gan rakstību. Savu ideju pierakstīšanu Olimpa gan vēlāk uzticēja savai sekretārei.

Olimpa de Gūža tiek izdota pie vīra 17 gadu vecumā, par viņas vīru kļūst Luijs Īvs Obrijs (*Louis-Yves Aubrey*), kurš ir par viņu trīsdesmit gadus vecāks virsnieks. Gadu pēc kāzām pārim piedzimst dēls, Pjērs Obrijs (*Pierre Aubrey*), un neilgu laiku pēc šī notikuma Luijs iet bojā plūdos. Olimpa pēc šī atgadījuma nomaina savu vārdu uz Olimpa de Gūža. Gadu pēc vīra nāves de Gūža satiek Žaku Bietriksu de Rozjēru (*Jacques Biérix de Rozières*), kas kļūst par viņas mīļoto un bildina Olimpu, taču viņa atsakās precēties vēlreiz. Viņa uzskata, ka laulības baznīcā nav godīga rīcība pret sievieti, jo apprecoties tā automātiski tiek uzskatīta par vīra īpašumu un zaudē visas tiesības uz personisko labumu, kā arī legāli viņa nav tiesīga šo laulību pārtraukt. Vēl viens iemesls, kas viņu attur no laulībām, ir fakts, ka sieviešu kārtas autores nedrīkst publicēt savus darbus bez vīra piekrišanas. Tieši tādēļ viņa atsakās precēties, un paliek brīvas sievietes statusā visu savu atlikušo dzīvi. Sievietes tiesības ierosināt šķiršanos, kā arī tiesības uz neprecēšanos reliģiskā kontekstā viņa vēlāk savas dzīves laikā mēģina izcīnīt ar savu ‘Sievietes un pilsones tiesību deklarāciju’, kas tiks analizēta vēlāk darba gaitā.

Pēc vīra nāves Olimpa de Gūža vēlas pievērsties izglītības iegūšanai, taču viņai nav daudz līdzekļu, lai varētu savu vēlmi īstenot. 1773. gadā viņa pārvācas uz Parīzi, kur no sākuma dzīvo kopā ar savu māsu, un vēlāk ir dzīvokļus dažādos īres namos. Olimpa apgūst “pareizu” franču valodu, apmeklē teātri, literatūras salonus un satiekas ar dažādiem tā laika žurnālistiem un rakstniekiem. Sākot ar 1780. gadu, viņa finansiāli atbalsta savu māti, sūtot viņai naudu, kuru pati nopelna ar savu amatierteātri.

1784. gadā Olimpa de Gūža sarakstīja lugu trīs cēlienos, *Zamore un Mirza* (*Zamore et Mirza*), ar kuru viņa maina veidu, kādā parasti pieņemts runāt par verdzību. Tajā pašā gadā nomirst Lefranks de Pompiņans, un neilgi pēc viņa nāves Olimpa de Gūža saraksta izdomātu autobiogrāfiju, kurā viņa runā par viņas vecāku attiecībām un to, kā viņas tēvs

³⁷ Mazā buržuāzija (*petite bourgeoisie*) - sabiedrības daļa, kas atrodas starp īsto buržuāziju un vidējo sabiedrības klasi, taču tiecas uz augšējā sabiedrības gala vērtībām, un mēģina līdzināties “augstajai buržuāzijai”

nelabvēlīgi izturējās pret viņas māti. Vēl tajā pašā gadā viņa, ietekmējoties no Bomaršē³⁸ (*Beaumarchais*) ‘Figaro kāzām’ (*Le Mariage du Figaro*), saraksta lugu ‘Ķeruba mīlestības’ (*Les amours de Chérubin*) trīs cēlienos, kuru atzinīgi novērtēja kritiķi, taču tā nekad netiek uzvesta, jo pats Bomaršē Olimpu apsūdz plaģiātismā.

Nākamajā gadā viņas luga ‘Zamore un Mirza’ tiek lasīta un pieņemta Franču komēdijas teātrī³⁹ (*Comédie-Française*), taču to neievieto teātra repertuārā. Arī dramaturģes viena cēliena luga “Lusinda un Kardēnija” (*Lucinde et Cardenia*) tiek lasīta šai teātrī, taču to noraida. Olimpa de Gūža vairākkārt iebilst teātra lēmumam, taču šie konflikti viņu gandrīz noved pie aresta un cietumsoda Bastīlijā⁴⁰ (*Bastille*). 1786. gadā Olimpa de Gūža tomēr publicē “Ķeruba mīlestības” ar nosaukumu “Ķeruba negaidītās kāzas” (*Le Mariage Inattendu de Chérubin*) un dodas viesizrādēs pa provincēm ar savu teātra trupu. Nākamajā, 1787. gadā viņa pārdod savu teātri, taču turpina nodarboties ar rakstniecību un saraksta piecu cēlienu lugu “Le philosophe corrigé ou le cocu supposé”.

1788. gads Olimpai de Gūžai ir ļoti produktīvs – viņa izdod visus iepriekš sarakstītos darbus trīs kopotajos sējumos, pievienojot tiem tādas lugas kā “Labsirdīgā jeb Labā māte” (*Bienfaisante ou la Bonne mère*) un “Moljērs pie Ninonas jeb Lielo vīru laikmets” (*Molière chez Ninon ou Le siècle des grands hommes*). Šajā gadā iznāk arī “Refleksija par melnādainajiem cilvēkiem” (*Réflexion sur les hommes nègres*) - eseja, kurā Olimpa de Gūža atkal aicina atteikties no verdzības. Tā paša gada beigās Francijā tiek izsludināta finansu krīze, un 6. novembrī Olimpa publicē savu pirmo politisko pamfletu – “Vēstule tautai jeb patriotiskas kases projekts” (*Lettre au peuple ou projet d’une caisse patriotique*), kurā tauta aicināta brīvprātīgi maksāt nodokļus, lai palīdzētu valstij tikt āra no parādiem. Pamfleti bija tas, kas Olimpai de Gūžai ļāva aktīvi piedalīties sabiedrības izglītošanā par dažādiem aktuāliem jautājumiem. Pašās gada beigās viņa publicē “Patriotiskas piezīmes” (*Les remarques patriotiques*).

³⁸ Pjērs Bomaršē (Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais) (1732-1799) - franču rakstnieks, mūziķis, dzejnieks un dramaturgs

³⁹ Franču komēdijas teātris - kultūras institūcija, dibināta 1680. gadā, atrodas Parīzes pirmajā administratīvajā iedalījumā

⁴⁰ Bastīlija (fr. Bastille) bija cietoksnis Parīzē, kuru izmantoja kā cietumu. 1789. gada 14. jūlijā cietoksni ieņēma un vēlāk - nojauca

Arī nākamajā gadā viņa saraksta daudz darbu par aktuālām tēmām, nozīmīgākie no tiem – “Alegorisks dialogs starp Franciju un patiesību”, “Gudrā kļedziens”, “Lai glābtu tēvzemi, nepieciešams ievērot trīs pavēles”, kā arī “Fancūzietes varonīga rīcība jeb kā Franciju izglāba sievietes”, kurā aprakstīti septembra un oktobra notikumi, kad liela daļa augstākās sabiedrības sieviešu izveidoja delegāciju, kura piedāvāja valstij savas rotaslietas, lai tā varētu tikt ārā no parādiem. Šī paša gada decembrī pirmo reizi tiek izrādīta viņas luga “Melnādaino verdzība” (*L'Esclavage des Nègres*), kuru tikai pāris dienu vēlāk, 1789. gada 2. janvārī izņem no repertuāra vergu tirgotāju sūdzību dēļ.

Laika posmā no 1789. - 1793. gadam viņa aktīvi piedalās politikā, izdodot neskaitāmus pamfletus un lugas, izmantojot dramaturģiju kā ieroci cīņā pret sociālām netaisnībām. Par viņas politisko darbību vairāk tiek runāts nākamajā darba apakšnodaļā. Olimpas de Gūžas personīgā dzīve šajā laika posmā piedzīvo dažādas izmaiņas – 1789. gadā viņa, sekojot politiskajiem notikumiem, no Parīzes pārcēlas uz Versaļu un tad, līdz ar karaliskās ģimenes pārcelšanos, arī viņa dodas atpakaļ uz Parīzi. 1791. gadā viņa karalienei Marijai Antuanetei velta savu ‘Sievietes un pilsones tiesību deklarāciju’ un turpina cīnīties par sieviešu un cilvēktiesībām ar publikāciju palīdzību. 1792. gadā nomirst Olimpas de Gūžas māsa. Viņai piešķir pasi, kas ļauj viņai ceļot pa provinci (jo kopš 1792. gada 1. februāra pase ir nepieciešams dokuments visiem iekšzemes ceļojumiem) ar viņas teātra trupu. Ceļojumu dēļ viņa nav klātesoša 10. augusta sacelšanās Parīzē. Francijā tikmēr valda lielas nekārtības – karaliskā ģimene tiek vajāta un 13. augustā apcietināta. Līdz augusta beigām Parīzē tiek apcietināti vairāk nekā 30 tūkstoši cilvēku, un septembra sākumā saniknoti pūļi uzbrūk apcietinātajiem, kas pārtop asinsizliešanā. Olimpa de Gūža ir viena no retajiem cilvēkiem, kas atbild uz šo notikumu ar darbu – “Nevainības lepnums jeb patiesa patriotisma klusums” (*La fierté de l'innocence ou le silence du véritable patriotisme*). Būdamā pacifisma piekritēja pēc dabas, viņa 13. septembrī sper drosmīgu soli, ierodoties leģislatīvās asamblejas priekšā ar vecu vīru, kuru viņa bija paglābusi no nāves, un lūdz viņa apžēlošanu. Viņas rīcība un drosmē aizkustina deputātus, un tie apžēlo vīrieti. Vēlāk septembrī viņa saraksta “Publikas viedokļu rēģus” (*Les fantômes de l'opinion publique*), kas noved pie tā, ka Jakobīnis Burdons

Deluāzs⁴¹ (*Bourdon De l'Oise*) viņu apsūdz par monarhijas atbalstītāju. 15. decembrī Olimpa raksta vēstuli Nacionālajai Asemblejai, piedāvājot pārstāvēt karali tiesas priekšā, jo viņa uzskata, ka visiem cilvēkiem ir tiesības uz godīgu notiesāšanu. Šī vēstule izraisa asu pretreakciju, un viņa tik tikko izvairās no nāvessoda ar sava humora un drosmes palīdzību. Viņa nolemj pārtaukt politisko darbību, taču karaļa notiesāšana uz nāvi viņu sanikno un viņa turpina cīņu. Vēl viens svarīgs 1792. gada notikums ir viņas mazdēla piedzimšana.

1793. gads ir pēdējais Olimpas de Gūžas dzīvē. 1793. - 1794. gads Francijas vēsturē tiek saukts par Teroru⁴² (*Le Terreur*), kura laikā tiek nogalināti daudzi cilvēki, kuri nav mierā ar esošo varu. Gada sākumā karalis Luijs XVI (Louis XVI) tiek giljotinēts, un tieši tajā laikā tiek sākta izrādīt Olimpas de Gūžas izrāde 'L'entrée de Dumouriez a Bruxelles ou les vivandières'. Olimpa jau tāpat tiek uzskatīta par karalisko aprindu atbalstītāju, un šī neveiksmīgā datumu sakritība rada viņai nelabvēlīgus apstākļus, kā arī lugas neveiksmīgu uztveršanu sabiedrībā. 20. martā uz ielas de Gūžai uzbrūk Pjēra Delaklo⁴³ (Pierre de Laclos) sabiedrotie, taču viņa izbēg no uzbrucējiem. 29. martā tiek izdots likums, kas nosaka, ka jebkura persona, kas pauž savu atbalstu jebāka cita veida valdībai, bet ne republikai, ir uzskatāma par nodevēju un sodāma ar nāvessodu. Pēc pāris mēnešiem, maijā, Olimpas de Gūžas dēls tiek ievainots kaujā, un viņa no Parīzes dodas un Turēnu (Touraine), kur dzīvo viņas vedekla un mazdēls. Olimpa nolemj uz laiku izbēgt no Terora, un organizē īpašuma pirkšanu netālu no sava dēla mājas. Tajā pat laikā viņa uzsāk darbību pie pamfleta "Cīņa" (*Le Combat*), kurā viņa rosina tiekties uz demokrātiju. Šis solis ir pārdrošs, ņemot vērā iepriekš minēto likumu, kas paredz republikas nodevējus sodīt ar nāvessodu. 2. jūnijā Konventa sēde izdod pavēsti arestēt 29 žirondistu (*girondins*) deputātus, un de Gūža atgriežas Parīzē, lai publicētu politisku testamentu, kurā viņa aizstāv šos deputātus. Tā paša gada 13. jūlijā Olimpa de Gūža publicē "Cīņu" plakāta veidā. Olimpu de Gūžu arestē 20. jūlijā, un 22. jūlijā viņa brīvprātīgi piesakās pavadīt apsargus uz savu māju, kur tie konfiscē

⁴¹ Fransuā-Luijs Burdons (*François-Louis Bourdon jeb Bourdon de l'Oise*) (1758-1798) - franču politiķis un revolūcijas atbalstītājs

⁴² Terors - periods franču revolūcijas laikā, kad republikāņu valdība bija īslaicīgi atstādināta, un vara bija koncentrēta nelielas revolucionāru grupas rokās, un tūkstošiem cilvēku, kuri bija pret revolūciju, tika nogalināti

⁴³ Pjērs Delaklo (Pierre Ambroise François Choderlos de Laclos) (1741-1803) - franču armijas ģenerālis un rakstnieks

viņas darbus. Ielikta cietumā, viņa tomēr nepadodas un augustā iespēj no cietuma pa kluso izved darbu, kurā aprakstīti viņas apcietināšanas drausmīgie apstākļi. Septembrī viņa paspēj izsūtīt ārā vēl vienu darbu, kurā viņa drosmīgi apvaino savus ienaidniekus. Lai gan viņu vēlāk pārvieto uz mazākas drošības cietumu, viņa nemēģina izbēgt. Viņa apgalvo, ka ir stāvoklī, taču šis fakts netiek apstiprināts un 2. novembrī, pēc ļoti īsa tiesas procesa viņu notiesā uz nāvi. Nākamajā dienā nāvēssods tiek izpildīts Parīzē, pūļa priekšā. Viņas pēdējie vārdi esot bijuši - “Tēvijas bērni, atriebiet mani!”⁴⁴. Viņa joprojām ir viena no nedaudzajām sievietēm, kas tikušas sodītas ar nāvēssodu savu politisko rakstu dēļ. Par spīti viņas pašai izteiktajai un (mūsdienās) saprotamajām prasībām, viņas dēļ 11 dienas pēc mātes nāves no viņas atsakās likuma priekšā. Tiesa, vēlāk viņš mēģina šo saikni atjaunot, taču tas viņam neizdodas.

2.2. Darbi sieviešu tiesību aizstāvēšanai

Olimpa de Gūža sāk savu profesionālo darbību ar amatierteātri un lugu rakstīšanu. Tieši ar saviem darbiem, kas sarakstīti teātrim, viņa sāka paust savu nostāju par sabiedrībā aktuāliem jautājumiem. 1784. gadā Olimpa saraksta lugu trīs cēlienos, kuras nosaukums ir “Zamore un Mirza” (“*Zamore et Mirza*”). Šī luga maina veidu, kādā sabiedrība uztvēra vergus. Olimpa de Gūža šajā darbā vēsta par diviem mīlniekiem – Zamori un Mirzu, kuri dzīvo franču kolonijā, un balto virsnieku, kurš vēlas apprecēt Mirzu, tādējādi izjaucot mīlnieku mierīgās dzīves. Šis stāsts tiek stāstīts no vergu skatpunkta, un tas ir jauns, šokējošs veids, kas liek sabiedrībai domāt par vergiem kā par būtnēm, kas ir vienlīdzīgas pārējiem cilvēkiem. Doma, ka vergiem var būt tādas pašas jūtas un domas kā pārējiem cilvēkiem, ir jaunums Francijas sabiedrībā.

Olimpa de Gūža paudusi savu viedokli par vergiem un cilvēku nevienlīdzīgo stāvokli sabiedrībā arī citos savos darbos. 1788. gads, kā jau iepriekš minēts, Olimpai de Gūžai bijis ļoti produktīvs. Tajā viņa melnādaino vergu aizstāvēšanai izdod “Refleksiju par melnādainajiem cilvēkiem”, kurā aicina atteikties no vergturības. Šai pat gadā viņa izdod arī

⁴⁴ Olimpas de Gūžas pēdējie vārdi <http://8mars.info/olymppe-de-gouge?lang=fr>

darbu "Patriotiskas piezīmes", kurā viņa ierosina sabiedrības reformu, kas radītu lielāku vienlīdzību tajā. Olimpa pauž atbalstu nabadzīgākajai sabiedrības daļai, nopeļot augstāko iedzīvotāju slāni un tā pārāk izsmalcināto un izšķērdīgo dzīvesveidu. Nākamā, 1789. gada decembrī pirmo reizi tiek izrādīta viņas luga "Melnādaino verdzība" (*L'Esclavage des Nègres*), kuru tikai pāris dienu vēlāk, 1789. gada 2. janvārī izņem no repertuāra vergu tirgotāju sūdzību dēļ. Vergu tirgotāju sūdzības pierāda to, ka lai gan šī luga teātra repertuārā bija tikai pāris dienas, Olimpas de Gūžas paustās idejas radīja lielu rezonansi sabiedrībā.

"Alegorisks dialogs starp Franciju un patiesību" (*Dialogue allégorique entre la France et la vérité*) ir vēl viens darbs, kurā Olimpa de Gūža aizstāv sabiedrības nabadzīgāko slāni. Šis darbs ir veidots kā dialogs starp Franciju un patiesību, un publicēts 1789. gada aprīlī. Tā autore izsaka savu negatīvo viedokli pret korupciju un ierosina palīdzēt tiem, kas nevar atļauties sevi uzturēt, uzceļot mājas, kur šiem cilvēkiem dzīvot. Viņa arī konstatē, ka sievietēm situācija Francijas valstī nav tāda pati, kā vīriešiem, un saka, ka tas ir netaisnīgi, ka vīrieši neļauj sievietēm piedalīties valsts lietās, jo sievietes arī ir valsts daļa un spēj loģiski un saprātīgi domāt un lemt.

Viens no progresīvākajiem Olimpas de Gūžas darbiem ir 1790. gada maijā publicētais projekts tiesu sistēmas izmaiņšanai. Tajā Olimpa ierosina veikt izmaiņas tiesu sistēmā, kas, viņasprāt, nedarbojas. Viņa ierosina sprieduma pieņemšanu veikt ar zvērināto palīdzību - esošā tiesu sistēma radīja nekārtības sabiedrībā un bieži vien nāvēssodi tika veikti nelegāli, nesagaidot tiesas lēmumu. Viņa konstatē, ka jaunu kriminālkodu ieviešana tāpat neapmierinās visas tiesas procesos iesaistītās puses un tāpēc tiesas verdiktu pieņemšanā jāiesaista arī tauta. Apsūdzētajām personām jāatvēr laiks sevis aizstāvēšanai, ko var veikt gan pats apsūdzētais, gan viņa izvēlēts advokāts. Sodu piešķirtu tikai pēc pamatīgas lietas izskatīšanas un ņemot vērā lielākās zvērināto daļas viedokli. Šāda sistēma samazinātu nāvēssodu skaitu.

Nākamajā gadā Olimpa de Gūža publicē savu "Sievietes un pilsones tiesību deklarāciju", taču tas nav vienīgais viņas sarakstītais darbs 1791. gadā. "Vai viņš būs karalis?"⁴⁵ ("*Sera-t-il roi?*") ir darbs, kurā viņa lūdz vīriešus iesaistīt sievietes Revolūcijas procesā - viņa ierosina nodibināt sieviešu gvardi, kas apsargātu karalisko ģimeni un

⁴⁵ "Sera-t-il roi?", http://www.olympedegouges.eu/will_not_be_king.php

nepieciešamības gadījumā arī citas publiskos konfliktos iesaistītās sievietes. Olimpa de Gūža lūdz valsts vīriešus izmantot spēku, drosmi un talantu, kas piemīt sievietēm, lai grūtajos laikos valstī atkal ieviestu kārtību. Viņa arī lūdz iespēju no Francijas emigrējušajiem cilvēkiem atgriezties mājās, tādējādi arī atvedot Francijai atpakaļ viņu bagātības, tādējādi palīdzot valsts ekonomiskajai situācijai.

1972. gada publiskajā paziņojumā “Le Bon sens du français” viņa ierosina likumīgu, abu laulāto apstiprinātu šķiršanos kā saprātīgu laulības šķiršanas veidu, katram laulātajam paturot iespēju saglabāt sev piederošo īpašumu, turklāt ievērojot arī bērnu tiesības, nodrošinot tiem drošu nākotni. Viņa ierosina šo iespēju šķirties kā miera un mīlestības nodrošinātāju laimīgām ģimenēm, turklāt norāda, ka šādas likumīgas šķiršanās gadījumā cilvēkiem nebūs jāpārkāpj likums un jādzīvo bailēs un nelaimīgās ģimenēs.

Darbs, kas Olimpai de Gūžai maksāja dzīvību, bija 1793. gada jūlijā sarakstītās “Trīs urnas”, kurā viņa ierosina ar vēlēšanu palīdzību lemt valsts nākotni, izvēloties nākamās valdības veidu - vai Francijas valsts būs republika, federāla valsts vai arī monarhija. Par šo ierosinājumu viņa tika ievietota cietumā un tika sodīta ar nāvessodu tā paša gada 3. novembrī.

2.3. “Sievietes un pilsones tiesību deklarācijas” analīze

“Sievietes un pilsones tiesību deklarācija” ir juridisks teksts, ko 1789. gadā radījusi Olimpa de Gūža. Tas tika veidots pēc 1789. gada 27. augustā publicētās “Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācijas” parauga, atdarinot tajā izmantotās teikumus formas un rediģējot šo tekstu tā, lai tas attiektos arī uz sieviešu dzimuma Francijas iedzīvotājiem. “Sievietes un pilsones tiesību deklarācija” bija iespiesta brošūrā “Sievietes tiesības” (*Les Droits de la femme*), un paredzēta karalienei Marija Antuanetei (*Marie Antoinette*). Tas ir pirmais dokuments, kas pieprasa juridisku un legālu vienlīdzību starp vīriešiem un sievietēm. Diemžēl šī dokumenta tālākais liktenis bija Konvencijas sēdes rokās, un tā atteicās šo deklarāciju pieņemt kā legalu tekstu, kas būtu vienlīdzīgs “Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācijai”.

Dokuments sastāv no preambulas, septiņpadsmit nodaļām un postambulas. Franču valodā vārds “l’homme” apzīmē gan vārdu *cilvēks*, gan vārdu *vīrietis*, tādēļ Olimpa de Gūža

to aizvieto ar vārdiem “la femme et l’homme”, tādējādi norādot uz abiem dzimumiem atsevišķi. Lai gan dokumentā pieprasītas tiesības sievietēm, deklarācijas septītajā sadaļā tās autore norāda, ka nekādas ‘īpašās’ tiesības sievietēm nav piešķiramas, vēlreiz apstiprinot to, ka abiem dzimumiem jābūt vienlīdzīgiem.

Olimpas de Gūžas sarakstītā deklarācija parodē un kritizē “Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarāciju”, kura paredz, ka tikai vīrieši var gūt labumu no pasludinātajām tiesībām. Sievietēm nav atļauts ne balsot, ne piekļūt publiskām institūcijām, ne profesionālajai brīvībai. Arī dalība politikā un iespēja veidot valsti viņām tika liegta. Olimpa de Gūža norāda uz faktu, ka Lielā franču revolūcija ir aizmirsusi par sievietēm, lai gan tiek sludināta brīvība un vienlīdzība.

Preambula sākas ar lūgumu, pat pieprasījumu Francijas sievietes, kuras ir arī Nācijas pārstāves, iekļaut Nacionālajā Asamblejā, jo tieši viņu ignorēšana un neiekļaušana valsts veidošanā ir iemesls visām sabiedrības neveiksmēm un valdības korupcijai. Olimpa de Gūža paziņo par to, ka šīs sievietes ir apņēmušās ar šo deklarāciju cīnīties par tiesībām, kuras dabiski viņām pienākas, un kuras ir tām neatņemamas un pat svētas. Viņa norāda, ka šajā dokumentā tiks pieprasīts piešķirt sievietēm to dabiskās un neaizskaramās tiesības, kā arī apgalvo, ka šis dokuments kalpos kā atgādinājums par viņu pienākumiem, kas ir pielāgoti Konstitūcijā paustajai ideoloģijai un to ievērošana un pildīšana kalpos cilvēku kopējam labumam. Nosaucot sievietes par skaistumā un drosmē pārāko dzimumu⁴⁶, viņa uzsāk uzskaitīt tiesības, kas apskatītas tālāk.

Pirmā nodaļa arī ir gandrīz ‘pārkopēta’ no 1789. gadā izdotās “Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācijas”. Salīdzinājumam šeit parādīti abu dokumentu pirmie punkti -

1.Les hommes naissent et demeurent libres et égaux en droits. Les distinctions sociales ne peuvent être fondées que sur l'utilité commune.⁴⁷

1.La femme naît libre et demeure égale à l'homme en droits. Les distinctions sociales ne peuvent être fondées que sur l'utilité commune.⁴⁸

⁴⁶ “...le sexe supérieur en beauté comme en courage dans les souffrances maternelles...” - dzimums, kas pārāks gan skaistumā, gan drosmē, kas kas parādās mātes ciešanās *Olimpa de Gūža, Sievietes un pilsoņus tiesību deklarācija, 1791, Parīze*

⁴⁷ “Vīrieši dzimst un dzīvo brīvi un ar vienlīdzīgām tiesībām. Sociālās atšķirības var balstīties tikai uz kopējā labuma” Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789 <http://www.legifrance.gouv.fr/Droit-francais/Constitution/Declaration-des-Droits-de-l-Homme-et-du-Citoyen-de-1789>

Kā redzams, abi divi punkti ir gandrīz identiski. Visticamāk, Olimpa de Gūža šādu ‘pārkopšanas’ metodi izvēlējusies, lai norādītu uz to, ka viņas prasības nav nekas īpaši jauns un šokējošs, tikai jau esošo tiesību neliels papildinājums, iekļaujot tajās sabiedrības daļu, kas veido gandrīz pusi no valsts. Viņa pielīdzina savas vēlmes (pieprasīto) Nacionālās Asamblejas vēlmēm.

Otrais deklarācijas punkts arī ir gandrīz identisks abos dokumentos. Tas nosaka, ka jebkuras politiskās apvienības mērķis ir saglabāt sievietes un vīriešu neaizskaramās tiesības - tiesības uz brīvību, uz īpašumu, uz drošību un tiesības pret apspiešanu. “Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācijā” šis punkts tika attiecināts tikai uz vīriešu tiesībām. Tātad, šīs tiesību jomas ir tās, kurās Olimpa ir mēģinājusi veikt pārmaiņas.

Trešais deklarācijas punkts arī ir gandrīz tāds pats, kā “Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācijā” -

3. Le principe de toute Souveraineté réside essentiellement dans la Nation. Nul corps, nul individu ne peut exercer d'autorité qui n'en émane expressément.⁴⁹

3. Le principe de toute souveraineté réside essentiellement dans la Nation, qui n'est que la réunion de la Femme et de l'Homme : nul corps, nul individu, ne peut exercer d'autorité, qui n'en émane expressément.⁵⁰

Savā deklarācija Olimpa de Gūža definē, ka Nācija nav nekas vairāk kā sieviešu un vīriešu veidota apvienība, un neviens indivīds nedrīkst izlikties pārāks par otru. Šis punkts izskaidro arī to, ka viņa vēlāk savā deklarācijā pieprasa tiesības veidot valsti, veidot Nāciju, jo sieviete ir daļa no tās.

Ceturtajā deklarācijas punktā ir pieprasīts, lai tiktu ievētoti brīvības un taisnīguma principi, piešķirot visiem cilvēkiem to, kas tiem dabiski pienākas. Piektajā punktā arī tiek atgādināts par dabas un saprāta likumiem, kurus nedrīkst neievērot.

⁴⁸ “Sieviete piedzimst brīva un ir vienlīdzīga ar vīrieti. Sociālās atšķirības var balstīties tikai uz kopējā labuma” *Déclaration des Droits de la Femme et de la Citoyenne*, Olympe de Gouges, 1791

⁴⁹ “Viss suverenitātes princips balstās Nācijā. Neviena iekārta, neviens indivīds nevar izmantot autoritāti, kad nenāk no tās” *Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789*
<http://www.legifrance.gouv.fr/Droit-francais/Constitution/Declaration-des-Droits-de-l-Homme-et-du-Citoyen-de-1789>

⁵⁰ “Viss suverenitātes princips balstās Nācijā, kas nav nekas vairāk kā sieviešu un vīriešu apvienība. Neviena iekārta, neviens indivīds nevar izmantot autoritāti, kad nenāk no tās” *Déclaration des Droits de la Femme et de la Citoyenne*, Olympe de Gouges, 1791

Nākamajā deklarācijas punktā tiek uzsvērts tas, ka likums ir veids, kā izteikt savu vēlmi, un ka visiem pilsoņiem un pilsonēm ir jābūt tiesīgiem piedalīties tā veidošanā. Likumam jābūt vienādam visiem cilvēkiem, un visiem pilsoņiem un pilsonēm, vienlīdzīgiem esot, ir jābūt iespējai piedalīties arī sabiedrības struktūrās, ieņemot gan publiskus, gan augstus amatus un vietas tajās. Cilvēkus nedrīkstētu šķirot ne pēc jebkādiem citiem principiem kā tikai viņu talanti un tikumi. Arī deklarācijas septītais punkts norāda uz šo dzimumu un vispārējo vienlīdzību, nosakot, ka likumi jāievēro gan sievietēm, gan vīriešiem - neviens cilvēks nav izņēmums likuma priekšā, un visam jānotiek likumā noteiktajā kārtībā.

Astotais punkts ierosina piešķirt sodus tikai tādos gadījumos, kad tie ir patiešām nepieciešami un apsūdzētā vaina ir pierādīta ar pierādījumiem. Šis punkts parāda Olimpas de Gūžas attieksmi pret tiesu sistēmu - viņa pieprasa godīgu sodīšanu, obligātus un pamatīgus pierādījumus un savu negatīvo viedokli par nāvessodiem. Nākamajā punktā viņa uzsver, ka ja sieviete ir notiesāta un atzīta par vainīgu taisnīgā un likumam atbilstošā tiesāšanas veidā, tad viņai ir jāpakļaujas sodam, kāds paredzēts likumā.

Devītais deklarācijas punkts ir par runas un videokļa brīvību - tajā teikts, ka nevienam nedrīkst aizliegt izteikt savu viedokli. Šis ir citāts, kas ļoti spilgti ilustrē tajā laikā esošo netaisnību un ir viens no pazīstamākajiem deklarācijas teikumiem - "La Femme a le droit de monter sur l'échafaud ; elle doit avoir également celui de monter à la Tribune"⁵¹. Šis teikums skaidrojams šādi - ja sievieti drīkst publiski sodīt, tad viņai vajadzētu būt atļautai publiski izteikt savu viedokli. Saprotais, ka viņas videoklis drīkst būt izteikts, netraucējot likuma nodibināto publisko kārtību.

Nākamais punkts deklarācijā arī attiecināms uz runas brīvību - sievietei jābūt tiesīgai publiski nosaukt savu bērnu tēvu. Olimpa pieprasa, lai visām pilsonēm būtu tiesības publiski paziņot, ar kuru vīrieti viņai ir radies bērns, nesāņemot pretim nosodījumu vai noliegumu no bērna tēva puses. Ja sieviete to nevēlas darīt, viņai ir visas tiesības bērna tēva identitāti paturēt pie sevis.

Divpadsmitajā "Sievietes un pilsones tiesību deklarācijā" Olimpa de Gūža norāda, ka vienlīdzībai jābūt ne tikai dzimumu starpā, bet arī viena dzimuma ietvaros - viņa šajā punktā

⁵¹ "Sievietei ir tiesības stāties uz sastatnēm; viņai vajadzētu arī būt tiesīgai kāpt trībīnē"

raksta, ka deklarācijā pieprasītās tiesības jāpiešķir visām sievietēm, ne tikai nelielai daļai augstākās sabiedrības.

Nākamajā punktā Olimpa de Gūža norāda, ka ja visās pārējās jomās sievietes un vīrieši ir vienlīdzīgi, t.i., ja sieviete dala ar vīrieti visus grūtos un smagos darbus, tad viņai būtu jābūt pieejai arī augstākiem amatiem - tiem pašiem posteņiem un amatiem, kā vīrietim. Šis šķiet kā loģisks atgādinājums, ka abi dzimumi ir vienlīdzīgi, tādējādi viņiem jābūt arī vienādām iespējām uz izaugsmi, ne tikai pienākumiem.

Sievietēm ir jāpiešķir arī teikšana nodokļu lemsanā - ja šāda iespēja viņām netiek dota, tad viņām nevajadzētu piedalīties nodokļu maksāšanā. Vēl Olimpa uzsver, ka jebkura sieviešu kolektīvs ir tikpat tiesīgs uz administrāciju kā jebkurš vīriešu kolektīvs.

Deklarācijas sešpadsmitajā punktā Olimpa de Gūža izsaka apgalvojumu, ka sabiedrība, kas neievēro cilvēktiesības, ir netaisna un ka tādai sapiedrībai nepienākas konstitūcija - šādas sabiedrības tiesiskie dokumenti nekam neder, jo tie neiekļauj lielāko daļu sabiedrības locekļu intereses un neņem vērā to viedokļus.

Pēdējajā deklarācijas punktā Olimpa de Gūža vērš uzmanību uz īpašumtiesībām, norādot, ka ikviens ir tiesīgs uz īpašumu, gan kopēju, gan atsevišķu īpašumu, uz ko katram indivīdam ir dabiskas tiesības. Nevienam nav tiesību šo īpašumu atņemt, izņemot gadījumus, kad tas ir patiešām nepieciešams un legāli pamatots, un par šo īpašumu tiek iepriekš norunāta godīga atlīdzība.

Olimpa de Gūža noslēdz šo deklarāciju ar postambulu jeb pēcvārdu. Tajā viņa aicina Francijas sievietes 'atmosties' un apzināties savas tiesības, ņemot vērā par piemēru, kuri Revolūcijas laikā ieguvuši brīvību un tiesības, kamēr sievietes joprojām slēpjas ēnās. Viņa aicina sievietes izmantot savu drosmi, un apzināties savu spēku un varu pār vīriešiem. Olimpa de Gūža norāda, ka abiem dzimumiem ir ļoti daudz kopīgu īpašību, un tas ir kā pamats tam, lai sievietes apzinātos savu īsto vietu sabiedrībā. Viņa ir optimistiska par nākotni, izsakot cerību, ka izglītība drīz būs pieejama arī sievietēm, jo tiek izstrādāta jauna nacionālā izglītības sistēma. Viņa salīdzina dzīvi vecajā režīmā ar pēc-revolūcijas laiku, izsakot nesapratni par to, kāpēc viss labais netiek celts gaismā tagad, kad visi vecā režīma netikumi ir iznīcināti? Agrāk, viņa saka, sievietes tika pārdotas kā vergi. Sievietes, kas bija skaistas un patīkamas, ieguva daudz privilēģiju, un tās, kuras to neizmantoja, tika uzskatītas

par dīvainām. Visnekrietnākās sievietes ieguva cieņu naudas dēļ, taču jaunajā režīmā tādām netaisnībām nebūs vietas. Jaunas sievietes, kas agri tika apprecinātas, un vēlāk pamestas - kādas iespējas viņām bija izdzīvot un turpināt normālu dzīvi pēc šādas vīriešu rīcības? Olimpa de Gūža mierina šīs deklarācijas lasītājus ar solījumu nākotnē izdot vairākus politiskus darbus, kas šo situāciju labotu. Viņa deklarācijas beigās izsaka vienu no saviem slavenākajiem citātiem: "Laulības ir uzticības un mīlestības kaps". Šī sabiedrības uzspiestā norma - precēties agrā vecumā un agri dzemdēt bērnus - ir bezjēdzīga. Olimpa de Gūža gribēja pierādīt, ka sievietes var dzīvot arī vienas, turklāt ne tikai izdzīvot, bet gadījumā, ja "Sievietes un pilsones tiesību deklarācijā" pieprasītās tiesības tiktu apstiprinātas, tad arī dzīvot labklājībā. Pēdējais teikums, tieši pirms deklarācijas pielikuma, kas ir laulību kontrakts, kas aizstātu tipisko laulību ceremoniju, ir šāds - "*Si tenter de donner à mon sexe une consistance honorable et juste, est considéré dans ce moment comme un paradoxe de ma part, et comme tenter l'impossible, je laisse aux hommes à venir la gloire de traiter cette matière ; mais, en attendant, on peut la préparer par l'éducation nationale, par la restauration des mœurs et par les conventions conjugales.*"⁵² Tajā Olimpa de Gūža norāda, ka lai gan viņa pati apzinās, ka dažas viņas pieprasītās tiesības un sievietes stāvokļa sabiedrībā uzlabošanās šķiet pārāk moderna un paradoksāla ideja, un ka, visticamāk, lielākā daļa no šīm tiesībām būs iespējamās tikai nākotnē, viņa arī uzsver, ka ceļš uz šo attīstību var tikt veikts ar nacionālas izglītības palīdzību, morāles normu uzlabošanu un tipiskās laulību sistēmas mainīšanu. Laulību sistēmas mainīšanai viņa piedāvāja alternatīvu precībām, kas ļautu diviem cilvēkiem saglabāt gan mīlestību un uzticību vienam otram, gan arī iespēju saglabāt tiesības uz savu īpašumu. Šī alternatīva ir abu pušu parakstīts dokuments, ko varētu salīdzināt ar mūsdienu laulību līgumu. Abas puses šo vienošanos var arī pārtraukt, ja rodas tāda nepieciešamība vai vēlme. Šāds ierosinājums bija tam laikam ļoti drosmīgs solis, bet, ja ieviests, tas būtu pamatīgi ietekmējis sievietes stāvokli sabiedrībā un vispārējo sabiedrības modeli.

⁵²"Ja mani centieni piešķirt manam dzimumam godājamu un taisnīgu konsistenci šobrīd tiek uztverti kā paradokss un centieni panākt neiespējamo, es atstāšu nākotnes cilvēkiem to godu atrisināt šo situāciju; tomēr gaidot nākotni, mēs varam to sagatavot ar nacionālās izglītības, morāles normu atjaunošanas un laulības konvenciju palīdzību"https://fr.wikisource.org/wiki/D%C3%A9claration_des_droits_de_la_femme_et_de_la_citoyenne

“Sievietes un pilsones tiesību deklarācija” ir instruments, ar kura palīdzību Olimpa de Gūža “aizskāra” un “salauza” tipiskos priekšstatus par sievietēm, visticamāk iedvešot bailes Nacionālās Asamblejas dalībniekos, parādot veidu, kā varētu mainīties pastāvošā kārtība. Iespējams, šī (tam laikam) ārkārtīgi modernās un neatkarīgās sievietes loma varas lēmējiem nešķita pieņemama, un tāpēc šī deklarācija netika pieņemta.

Šajā deklarācijā pieprasītās tiesības arī varam iedalīt vairākās kategorijās. Izmantojot jau iepriekš darbā izdalītās piecas jomas - personīgo brīvību, personīgās veselības brīvību, profesionālo brīvību, tiesības uz izglītību un politisko brīvību, autore var vilkt paralēles arī ar šo deklarāciju, piešķirot katrai no šīm kategorijām dažus no deklarācijas punktiem.

Pirmā kategorija, ko autore izdalījusi, apskatot svarīgākos sieviešu tiesību vēstures notikumus, ir personīgā brīvība. Šī nodaļa sevī iekļauj tieši to, ko tās nosaukums jau pasaka - cilvēks ir viens un individuāls, un viņam/viņai pienākas brīvība. Tā var būt gan brīvība izteikties, gan tiesības uz savu viedokli, kā arī brīvība kā neatkarība no neviena cita cilvēka. Tas nozīmē arī brīvību no laulātā - mērķis, uz kuru Olimpa de Gūža apņēmīgi tiecās ar šīs deklarācijas postambulu un pielikumu. Vēl šī kategorija, autoresprāt, iekļauj sevī arī tiesības uz īpašumu. Šai kategorijai atbilst deklarācijas pirmie pieci punkti, kas norāda uz to, ka sievietes ir tādi paši cilvēki kā vīrieši un ka jau iepriekš “Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācijā” uzstādītās cilvēktiesības attiecas kā arī uz viņām.

Tas nozīmē arī to, ka neviens nedrīkst būt atkarīgs viens no otra, jo nevienam nedrīkst tikt atņemta viņa personīgā brīvība. Šai kategorijai atbilst arī desmitais un vienpadsmitais deklarācijas punkts, kas nosaka runas un viedokļa brīvību. Kā jau zināms, vispārējā runas un viedokļa brīvība oficiāli mūsdienās tika pasludināta ar “Cilvēka tiesību deklarāciju” 1948. gadā. Olimpas de Gūžas ierosinātās idejas piedzīvoja attīstību dažādos ātrumos. Jau pirms šīs deklarācijas, 1791. gada konstitūcija noteica, ka baznīcas likumīgā ietekme uz cilvēkiem ir atcelta. Un salīdzinoši neilgu laiku pēc Olimpas de Gūžas nāves, 1792. gadā, tika pieņemts likums, kas padarīja šķiršanos par vienkāršu un abu laulāto viedokļu respektējošu notikumu. Tomēr šīs tiesības uz šķiršanos ilga tikai 24 gadus, un tika likvidētas līdz pat Trešajai Republikai, kas 1884. gadā šķiršanās, tomēr sarežģītāka nekā iepriekš, no jauna tika ieviesta likumdošanā. Lai gan tas šķiet ilgs laika posms, citas, tiesības, kuras arī ir cilvēktiesības, sievietes ievieca vēl vēlāk. Tā, piemēram, tiesības uz

īpašumu un materiālo labumu, kas norāda, ka sievietes ir neatkarīgas un brīvas personas, tika iegūtas tikai 20. gadsimtā.

Vēl viena tiesību grupa, kas tiek apskatīta šajā deklarācijā, ir profesionālās tiesības. Deklarācijas trīspadsmitais punkts pieprasa iespēju sievietēm strādāt tādos pašos amatos kā vīriešiem. Tomēr nākamo divu gadsimtu laikā sieviešu darba tiesības tika vairākas reizes ierobežotas ar dažādiem likumiem gan 1874. gadā, gan 1892. gadā, gan zem Višī režīma 1940. gadā. Divdesmitā gadsimta sākums jau atzīmējams ar pozitīvu noskaņu - kopš 1900. gada sievietes var būt advokātes. Ja Olimpa de Gūža būtu dzīvojusi tajā laika posmā, viņas vēlme būt par cilvēku aizstāvi tiesas priekšā būtu piepildījies. 1792. gada decembrī viņa uzrakstīja vēstuli⁵³ konvencijai, piedāvājot aizstāvēt Luiju XVI tiesas priekšā. Viņa, kas uzskatīja, ka katram cilvēkam ir jābūt tiesībām sevi legāli aizstāvēt, tomēr nepiedzīvoja šo mirkli, kad sievietēm beidzot tika ļauts kļūt par oficiālām notiesāto aizstāvēm. Arī viss pārējais divdesmitais gadsimts nesa progresu šajā jomā, ar dažādiem likumiem, kas atceļ iepriekšējos darba ierobežojumus, taču tikai pašas divdesmitā gadsimta beigās izceļas ar īpašu progresivitāti, jo vienlīdzības apziņa beidzot tiek "ieaudzināta" cilvēku apziņās. Par vienlīdzīgu atļaušanu sabiedrībā tika runāts jau kopš Otrā pasaules kara beigām, un 1972. gadā tika izdots likums par vienlīdzīgu atļaušanu par vienlīdzīgu darbu. Profesionālā brīvība vienu no lielākajiem uzplaukumiem sasniedza 1987. gadā, kad tika atcelti visi iepriekšējie aizliegumi, kas ierobežoja sieviešu profesionālo darbību.

Viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc tika sarakstīta "Sievietes un pilsones tiesību deklarācija", bija sieviešu vēlme piedalīties vēlēšanās. Šī politiskā brīvība diemžēl netika sasniegta līdz pat 1944. gadam, kad Francijas pagaidu valdība beidzot piešķīra sievietēm iespēju balsot un veidot savas valsts likteni. Tiesa, pēc šo tiesību iegūšanas Francijas sievietēm bija jāgaida vēl vairāk nekā veselu gadu, lai piedalītos vēlēšanās, bet šo tiesību iegūšana tāpat bija liels solis sieviešu tiesību vēsturē. Olimpas de Gūžas pamatojums šo tiesību iegūšanai bija tāds, ka sievietes veido lielāko daļu nācijas, tāpēc tas ir loģiski, ka viņas arī piedalās valsts veidošanā. Diemžēl bija jāpaiet aptuveni pusotram gadsimtam, diviem pasaules kariem, kuros piedalījās arī sievietes, un neskaitāmiem sieviešu veiktiem zinātniskiem u.c. atklājumiem, lai sievietes tiktu atzītas par šo tiesību cienīgām. Savā

⁵³ "Olympe de Gouges, défenseur officieux de Louis Capet"
http://www.olympedegouges.eu/defenseur_officieux.php

deklarācijā Olimpa de Gūža pieprasa politisko brīvību arī nodokļu lemšanas ziņā, un arī tiesības veidot apvienības, kas tiktu legāli atzītas, tādējādi ļaujot sievietēm piedalīties valsts dzīves veidošanā.

Savas deklarācijas postambulā Olimpa de Gūža kā vienu no risinājumiem sieviešu stāvokļa uzlabošanai sabiedrībā nosauc izglītības iegūšanu. Deklarācijas rakstīšanas laikā viņa ar cerībām raudzījās uz nākotni, pieminot tuvojošos nacionālās izglītības sistēmu, kas ļautu izglītēt gan zēnus, gan meitenes. Tomēr meitenes nacionālā līmenī pie pamatzglītības piekļuva tikai 1880. gadā. Šis ilgaus laiks līdz šādas iespējas iegūšanai skaidrojams ar Baznīcas ietekmi un Francijas sabiedrību. Lai gan Baznīcas vara tika samazināta jau Revolūcijas laikā, tās ietekme tautas vidū tomēr saglabājās, un Baznīca uzskatīja, ka izglītojot meitenes, tiks radītas bīstamas, pārāk patstāvīgas sievietes. Tiesī tādēļ pagāja gandrīz gadsimts, līdz izglītība bija pieejama visām meitenēm. Lai gan skološanās iespēju sievietes ieguva samērā vēlu, meitenes ātri vien sāka dominēt izglītības sistēmā, sasniedzot augstākus rezultātus, nekā puisi. Iespējams, Olimpai de Gūžai bija taisnība - jo izglītotākas kļuva meitenes, jo vairāk tika sasniegts sieviešu tiesību jomā.

Viena no kategorijām, par kurām savā deklarācijā nerunā Olimpa de Gūža, ir personīgās veselības brīvība. Atsaucoties uz Alēna Frikī un Tjerī Blosa kopdarbā "Sieviete Francijas sabiedrībā" pieejamo informāciju, dzimstība astoņpadsmitajā gadsimtā nebija augstā līmenī un mirstība jaundzimušo vidū bija procentuāli ļoti liela. Autore secina, ka, visticamāk, jautājums par dzimstības kontrolēšanu tieši Revolūcijas laikā nebija aktuāls un tāpēc "Sievietes un pilsones tiesību" deklarācijā par to nekas nav pieminēts. Ļoti iespējams arī, ka Olimpa de Gūža šīs tiesības pieskaitīja arī pie personīgās brīvības, t.i., katrs pats ir atbildīgs par sevi un savu ķermeni, tāpēc lēmumus par to pieņem tieši viņš pats.

"Sievietes un pilsones tiesību deklarācija" atstājusi nospiedumus ne tikai Francijas, bet arī dažādu citu pasaules valstu vēsturē, un autorei liekas nozīmīgi pieminēt Olimpā de Gūžas nozīmi arī citās valstīs, kā arī vēlreiz veidot īsu kopsavilkumu, kas parāda šīs deklarācijas nozīmi Francijas vēsturē. Pēc sieviešu tiesību Francijā apskates un "Sievietes un pilsones tiesību deklarācijas" analīzes var secināt to, ka Olimpā de Gūžas pieprasītās (mūsdienām šķietami pašsaprotamās) tiesības pirms šīs deklarācijas tika ignorētas un pārkāptas. Šķiet likumsakarīgi, ka šīm tiesībām bija jābūt piešķirtām uzreiz pēc šīs

deklarācijas publicēšanas, jo pēc Lielās franču revolūcijas vispārējais domāšanas veids un cilvēka loma bija mainījušies, taču tā nenotika. Kā jau iepriekš minēts, šī deklarācija Konventa sēdē netika akceptēta un nekādas lielas pārmaiņas, saistītas ar sievietes lomas maiņu sabiedrībā nenorisinājās. Tiesa, Olimpas de Gūžas balss tika sadzirdēta ārzemēs - britu feministe Mērija Volstonkrafta⁵⁴ (*Mary Wollstonecraft*) 1792. gadā publicē "A Vindication of the Rights of Woman". Tas ir viens no pirmajiem feminisma filozofiskajiem tekstiem, kurā apstrīdēts tā laika britu sabiedrības viedoklis, ka sievietēm nav nepieciešamības iegūt izglītību. Viņa šo darbu saraksta, iedvesmojoties no Olimpas de Gūžas deklarācijas.

Pēc Otrā Pasaules kara Olimpas de Gūžas vārds nāca gaismā Amerikā, Japānā un Vācijā, kur viņa un viņas darbi tika pētīti, viņu atzīstot par pirmo franču feministi. 1981. gadā Olivjē Blans izdeva viņas biogrāfiju, kurā viņš imantoja pašas autores manuskriptus un citus tekstus. Šis fakts rosināja Olimpas de Gūžas "renesansi" - viņas darbi tika pētīti, adaptēti un iestudēti, radot interesi par šo autori.

Kas attiecas uz Olimpas de Gūžas pieprasītajām tiesībām balsot - tās Francijas sievietes ieguva tikai 1944. gadā, kad 21. aprīlī to beidzot pieļauj Francijas nacionālās atbrīvošanas komiteja (le Comité français de la Libération nationale). Interesanti, ka dažās valstīs, kurās feminisma kustība nebija tik aktīva un kurās nebija notikušas revolūcijas, šīs tiesības sievietes ieguva jau agrāk. Pirms franču sievietēm balstiesības ieguva zviedrietes, amerikānietes, angļietes, kanādietes, turcietes un vēl daudzas citas sievietes, ieskaitot latvietes. Francijā ilgu laiku baznīcas vara bija saistīta ar valsts varu, tāpēc sievietes tika pakļautas dažādiem patriarhijas un reliģiskiem aizspriedumiem. Ja sievietēm būtu bijušas tiesības balsot, viņas varētu nepakļauties saviem tēviem un vīriem. Tiesību liegšana bija veids kā sievietes kontrolēt un apspiest. Lielu lomu šajā apspiešanā spēlēja arī sievietes kā mātes loma - ja nu viņa lapbrātāk izvēlētos karjeru un politiku, tad kas audzinātu bērnus? Tie bija reliģiskie aizspriedumi, kuri vēl 20. gadsimta sākumā klasificēja sievietes kā neracionālas un viegli ietekmējamās būtnes. Tomēr jau Trešās Franču republikas pārstāvji uzskatīja, ka sievietes varētu nest labumu politikā ar savām zināšanām tādās nozarēs kā ģimenes, bērnu un veselības aizsardzība. Šādu apsvērumu vadīta, Francijas republikas

⁵⁴ Mērija Volstonkrafta - 18. gadsimta britu rakstniece, filozofe un feministe

pagaidu valdība 1944. gadā beidzot piešķir sievietēm tiesības balsot un ar savu viedokli palīdzēt veidot valsti. Pirmā reize, kas sievietes piedalās vēlēšanās, ir 1945. gada aprīļa municipālās vēlēšanas.

Olimpas de Gūžas deklarācijā pieprasītā kārtība laulātajiem būt tiesīgiem uz savu personīgo mantu tiek sasniegta ievērojami vēlu - tikai 1965. gadā franču sievietes iegūst tiesības uz intelektuālo īpašumu, kas agrāk piederēja viņu vīriem. Šis ir arī liels sasniegums autortiesību vēsturē. Vēl viena netaisnība, pret kuru Olimpa de Gūža bija vērsusies savā deklarācijā, bija nāvēssods. Kā jau daudzās pasaules valstīs, arī Francijā nāvēssods tika atcelts tikai 20. gadsimta beigās, precīzāk, 1981. gada oktobrī.

Kopumā “Sievietes un pilsones tiesību deklarācija” bija nozīmīgs dokuments arī tamdēļ, ka tas rosināja cilvēka tiesību universalizāciju - pievēršot uzmanību sievietēm kā atsevišķai sabiedrības daļai, kurai teorētiski būtu jāgūst labums no tādām pašām tiesībām, kā vīriešiem, Olimpa de Gūža pievērta uzmanību arī citām sabiedrības grupām, kurām arī būtu jābauda tādas pašas tiesības kā visiem citiem. Šis dokuments kalpoja arī kā daļa pamata “Vispārējās cilvēka tiesību deklarācijas” tekstam, kuru 1948. gadā pieņēma Parīzē. Kā redzams, Olimpa de Gūža puda savas idejas par brīvības iegūšanu, kas atbilst arī pēc gandrīz divus gadsimtus vēlāk nostiprinātajām idejām – viņa uzskatīja, ka visi cilvēki kļūst par vienlīdzīgām būtnēm jau to piedzimšanas brīdī, un ka nevienu nedrīkst diskriminēt, balstoties uz šī indivīda rasi, ādas krāsu, dzimumu, reliģiskajiem viedokļiem vai mantisko stāvokli. Abu dzimumu vienlīdzība gan uzsākot, gan izbeidzot laulību, arī bija Olimpas de Gūžas rosināta ideja, tāpat kā ideja, ka visiem cilvēkiem vajadzētu būt vienādām tiesībām uz darbu un izglītību.

Šis dokuments, autoresprāt, ir bijis ļoti nozīmīgs ne tikai Francijas, bet visas pasaules vēsturē, sludinot idejas, kas mūsdienās šķiet pašsaprotamas lielākajā pasaules daļā. Ja paskatās uz Olimpas de Gūžas veikto vienlīdzības labā, tad var secināt, ka viņa ir bijusi ne tikai drosmīga un kaislīga sieviešu tiesību cīnītāja, bet arī visas Francijas un zināmā mērā arī visas pasaules cilvēku tiesību aizstāve. Feministi un feministes visapkārt pasaulei un it īpaši Francijā viņu sauc par pirmo patieso Francijas feministi un izmanto šo dokumentu savu argumentu pamatošanai, saucot to par feminisma manifestu. Taču, ja tā padomā, arī cilvēki, kuri nav iesaistīti sieviešu tiesību aizstāvēšanā vai arī gluži vienkārši ikdienā par tām

nedomā, var būt pateicīgi Olimpai de Gūžai un viņas deklarācijas sludinātajām idejām, kas ietekmējuši pasauli un padarījuši to par tādu, kāda tā ir mūsdienās.

3. OLIMPAS DE GŪŽAS LOMA VĒSTURĒ

Iepriekš apskatīto Olimpās de Gūžas darbu ietekme uz tiesību vēsturi šķiet nenoliedzama, un tomēr šī spilgtā revolucionāre netiek pieminēta tik bieži, kā tas pienāktos. Ir vēsturnieki, kuru viedokli par Olimpu de Gūžu kā ārkārtīgi interesantu personu, kura būtu pētīšanas vērtā, šī darba autore atbalsta. Daži vēsturnieki tomēr uzskata, ka Olimpās de Gūžas loma Francijas vēsturē nemaz nav bijusi tik ļoti nozīmīga, kā to apgalvo viņu slavinošie pētnieki. Šī viedokļu atšķirība pārsvarā gadījumos izvērsas kā diskusijas šo divus dažādos viedokļus pārstāvošo pētnieku vidū, jo grāmatu vai apjomīgu rakstu par Olimpās de Gūžas nenozīmību tomēr nav. Šajā nodaļā autore apskatīs dažādu autoru viedokļus par Olimpu de Gūžu un viņas nozīmi vēsturē, kā arī viņu viedokļus par Olimpās de Gūžas panteonizēšanas aktualitāti.

3.1. Vēsturnieki par Olimpu de Gūžu

Vēsturnieks, kurš visvairāk pētījis Olimpu de Gūžu, ir Olivjē Blans. Šis franču vēsturnieks un lektors dzimis 1951. gadā. Pamatizglītību ieguvis Avrā (*Havre*), vēlāk studējis Ruānas universitātē Montsanteņanā (*Mont-Saint-Aignan*). Agrāk strādājis par žurnālistu, taču kopš 1977. gada veltījis savu dzīvi astoņpadsmitā gadsimta arhīvu pētniecībai. Olivjē Blans īpašu uzmanību pievērsis 1789. gada franču revolūcijai. Viņš atjaunojis un publicējis lielu skaitu tā laika dokumentu, piemēram, vēstules ar Terora upuru pēdējajiem vārdiem. Viņa pētījumi virzīti uz to, lai izvērtētu tā laika franču diplomātijas reālo darbību, kā arī izpētītu spiegu savvērestības teorijas starp lielākajām tajā laikā Eiropā dominējošajām varām.

Pirmais no viņa nozīmīgākajiem darbiem bija 1981. gadā izdotā Olimpās de Gūžas biogrāfija. O. de Gūža arī bija Terora upuris, un viena no zināmākajām sievietu dzimuma revolūcijas laika personībām. Savā rakstā ikmēneša avīzei “Diplomātiskā pasaule”⁵⁵ (*Le Monde diplomatique*) Olivjē Blans summarizē savas zināšanas un viedokli par to, kas ir

⁵⁵ *Le Monde diplomatique* - franču ikmēneša izdevums, kas piedāvā analīzes un viedokļus par politiskām, kultūras un aktuālo notikumu tēmām. Avīze pastāv kopš 1954. gada, kad tas pirmo reizi tika izdots kā izdevuma “Pasaule” (*Le Monde*) pielikums.

Olimpa de Gūža. Lai gan šis raksts ir veidots vairāk kā apraksts, lai darītu nezinātājiem zināmu to, kas tad īsti bija Olimpa de Gūža, viņš tajā pauž savu nostāju pret šo vēsturiski nozīmīgo sievieti, izmanotjot daudz cildinošu un slavinošu īpašības vārdu, uzteicot viņas drosmi un vēlmi mainīt lietu kārtību, kā arī pauž savas domas par to, kāpēc viņa ir pelnījusi, lai viņu atcerās arī mūsdienās.

Ieskatam autore no teksta izcēlusi dažus piemērus, kas pauž šī vēsturnieka attieksmi pret Olimpu de Gūžu. Raksta nodaukums franciski ir “Celle qui voulut politiquer”⁵⁶, ko latviski varētu tulkot kā - “Tā, kura gribēja piedalīties politikā”. Latviešu valodā tāda vārda kā “politiquer” nav, taču tā nozīme skaidrojama šādi - piedalīties politikā, piedalīties valsts veidošanā un vadīšanā. Šī patiešām bija Olimpas vēlme - būt tiesīgai lemt savas valsts likteni, piedaloties vēlēšanās un arī radot citām sievietēm iespēju strādāt amatos, kuriem pieder vara. Olivjē Blans uzsāk šo rakstu, izceļot Olimpu kā vienu no retajām sievietēm, kas izcietusi nāvessodu tikai dēļ sava viedokļa publiskas paušanas - *“Marija-Olimpa de Gūža ir viena no retajām sievietēm vēsturē, kura tikusi giljotinēta dēļ politisku rakstu publicēšanas. Tomēr šī 18.gs. beigu humāniste ir tikusi aizmirsta un tikai nesenā laika posmā ir atsākts par viņu runāt. Viņa bija neparasta sieviete, turklāt ļoti drosmīga un pārāk moderna savam laikam, paužot savus uzskatus par melnādaino vergu un sieviešu stāvokli sabiedrībā. Bija jāgaida līdz Otrā Pasaules kara beigām, līdz viņas rosinātās idejas par sievietēm, rasismu un minoritātēm atkal kļuva par aktuālām, un gaismā tiktu celta Olimpas traģiskā piemiņa.”* Šajā raksta daļā Olivjē uzver Olimpas de Gūžas unikalitāti, drosmi un savam laikam Pārāk moderno domāšanas veidu. Tikai kad viņas rosinātās idejas atkal aktualizējās gandrīz divus gadsimtus vēlāk, bija pienācis laiks atcerēties par šo neparasto revolūcijas dalībnieci un godināt viņas piemiņu.

Olivjē Blans kā ievērojamu faktu piemin arī Olimpas de Gūžas produktivitāti - *“Desmit gadu laikā pirms savas nāves, viņa bija sarakstījusi aptuveni divdesmit teātra izrāžu par sabiedrībā un politikā aktuāliem jautājumiem. Dažas no šīm izrādēm pieredzēja veiksmi, dažas - sakāvi. Viņa ir arī autore vienai austrumu pasakai, diviem vai trim romāniem un lielum daudzumam politisku rakstu - petīcijām, bukletiem, afišām. Tieši afišas viņai bija vislielākā sodība un atnesa nāvi. Olimpa bija ļoti iesaistījies publisko problēmu*

⁵⁶ Blanc, Olivier. “Celle qui voulut politiquer”, 2008.gada novembra izdevums laikrakstam “Diplomātiskā pasaule”. Pieejams: <https://www.monde-diplomatique.fr/2008/11/BLANC/16516>

risināšanā, un viņas teātra izrāžu tēmas bieži atsaucās uz reāliem notikumiem politikā vai arī bija kontroversiālas. Viņu bieži nosodīja par viņas paustajām idejām, jo tās gluži vienkārši neatbilda lielākās sabiedrības daļas domām - valdīja uzskats, ka mātes un sievas loma ir galvenā un vienīgā loma, kādai sievietei dzīvē jābūt.” Viņš norāda, ka tieši uzdrīkstēšanās piedalīties sabiedrības problēmu risināšanā bija iemesls, kāpēc Olimpa de Gūža tika notiesāta ar nāvessodu. “Viņa piederēja pie nelielas sabiedrības daļas, jo viņa ņēma dalību politikas problēmu risināšanā, atšķirībā no sievietēm, kuras mēģināja lauzt sabiedrības stereotipus, tomēr neuzdrīkstējās iet tik tālu, lai radītu sašutumu apkārtējo vidū. Olimpa de Gūža lika savu vārdu uz afišām, kas bija politiska propoganda, un pat piedāvājās aizstāvēt karali Luiju XVI tiesas priekšā, jo uzskatīja, ka neviens nevar tikt notiesāts ar nāvessodu, ja nav notikusi likumīga tiesa. Tādā veidā viņa darīja zināmu arī savu attieksmi pret nāvessodu. Runājot par Olimpu de Gūžu, jāpiemin arī viņas sadarbība arī ar žirondistu⁵⁷ deputātiem, kurus viņa aizstāvējusi 1793. gadā rakstītajā vēstulē Konvencijai. Olimpas de Gūžas nāvessods tika izpildīts tikai trīs dienas pēc lielākās žirondistu daļas iznīcināšanas. “ Šajā raksta sadaļā tā autors norāda, ka Olimpas centieni aizstāvēt karali un biedrošanās ar citiem līdzīgi domājošajiem cilvēkiem arī bija viens no iemesliem, kas bija par pamatu viņas dzīves traģiskajām beigām. Veids, kādā Olivjē Blans runā par Olimpu de Gūžu, pamatojot viņas rīcību ar godprātīgiem nodomiem un vēlmi aizstāvēt principus, kas mūsdienās šķiet pašsaprotami, lasītājam rada izpratni un savā ziņā pat līdzjūtību pret šo sievieti, kas riskēja un zaudēja savu dzīvību taisnības vārdā.

Olivjē Blans savā rakstā piemin arī Olimpas de Gūžas aizraušanos ar teātri un to, kā viņa, ievērojot Moljēra⁵⁸ (*Molière*) pielietoto metodi - pieklājīgi, ievērojot sabiedrībā pieņemtās normas⁵⁹, tomēr izteiksmīgi izteikt savu viedokli par kādu problēmu, panākot savu mērķi, neizmanojot izteikumus, kas radītu spēcīgu sašutumu sabiedrībā, ir sarakstījusi vairākus darbus, kas spējuši sabiedrībā izraisīt rezonansi un mainīt tā laika

⁵⁷ Žirondisti - politiska apvienība, kas darbojās 1789. gada revolūcijas laikā. Jakobīņu labējā partija. Viņu mērķis bija monarhijas gāšana, līdz izcēlās savstarpēji Jakobīņu konflikti un žirondisti kļuva par nevēlamu Jakobīņu daļu, tāpēc sākās to masveida iznīcināšana. Tiesības, uz kurām tiecās žirondisti, bija - privātīpašuma aizsargāšana, politiskās varas nodošana to cilvēku rokās, kam piederēja īpašums, provinču pašpārvalde un stingru tiesisku principu ievērošana valsts parvaldīšanā.

⁵⁸ Moljērs, īstajā vārdā Žans Batists Poklēns (*Jean-Baptiste Poquelin*) (1622-1673) -franču aktieris, režisors un rakstnieks. Moljērs ir uzrakstījis vairākas nozīmīgas komēdijas cilvēces vēsturē, tostarp “Tartifu” (1664) un “Mizantropu” (1666)

⁵⁹ Ievērojot “bienséance” - sabiedrībā pieņemtās pieklājības normas

domāšanas veidu. Olivjē Blans uzteic Olimpā de Gūžas drosmi, pamatojot to ar faktu, ka kopš 1785. gada, kad viņas luga “Zamore un Mirza” tika izņemta no teātra repertuāra, tādejādi mēģinot apklusināt šīs revolucionāres balsi, viņa pretojusies šiem centieniem, veltot visu savu darbu pat mazāko sociālo netaisnību atmakošanai un cilvēku uzmanības pievēršanai tajām. Ja pirms tam viņa savā rīcībā bija piesardzīgāka un tik ļoti nepievērsās politikai, tad kopš šīs apspiešanas viņa aktīvi pievērsās netaisnību risināšanai. Visvairāk un visatklātākos darbus Olimpa de Gūža radīja pēc 1789. gada, kad tika atcelta cenzūra, un viņa, pēc Olivjē Blana vārdiem : “deva savam entuziasmam brīvu gaitu”⁶⁰. Viņš arī konstatē, ka Olimpa de Gūža pirms revolūcijas par sabiedrību un tās problēmām pārsvarā izteikusies savu teātra lugu priekšvārdos un par tēmām, kuras būtu interesantas un piemērotas teātrim, taču pēc pārmaiņām sabiedrībā pievērsusies arī tādām tēmām kā ārvalsts bērnu beztiesiskais stāvoklis valsts iekārtā, bezpalīdzīgo cilvēku problēmām un jaunu katoļu sieviešu nespēju dzīvot pilnīgu dzīvi laulības sloga dēļ. Olivjē Blans kārtējo reizi uzslavē Olimpā de Gūžas nesavtīgumu un entuziasmu, ar kādu viņa cīnījās par līdztiesību gan dzimumu, gan visu cilvēku starpā.

Rinājot par Olimpā darbiem, Olivjē Blans norāda uz viņas izglītības līmeni, kas nebija ļoti augsts, un bija iemesls tam, ka savu darbu pierakstīšanu Olimpa uzticēja sekretārei. “Tādēļ, ka viņas darbi bija vāji stila ziņā un demonstrēja redzamu rakstīšanas pieredzes trūkumu, viņa uzticēja šo darbu sekretārēm.”⁶¹ Tomēr Olimpa nebija vienīgā, kas tā darīja - Olivjē Blans uzver, ka tajā laikā šāda prakse bija bieži sastopama un daudzi Olimpā laikabiedri vienkārši neuzskatīja par nepieciešamu paši pierakstīt savus darbus.

Vēsturnieks pamato, kāpēc Olimpa de Gūža tiek saukta par propagandisti - viņa savos revolūcijas perioda teātrī veltītajos darbos, piemēram, “Vēstulē tautai”⁶² un “Patriotiskajās piezīmēs” pamanījās “uzšķilt” savu ideju uguni - “Les termes de « pamphlétaire », voire de « propagandiste » lui conviennent donc bien.”.

Viņš arī uzsver, ka lai gan Olimpa de Gūža vēl nesen bija pazīstama tikai nelielai daļai cilvēku, savā laikā viņa bija gana drosmīga, lai izteiktu savu humānisma piesātināto

⁶⁰ “...elle donna ensuite libre cours à son enthousiasme sincère après la levée de la censure en 1789.”

⁶¹ “Car son œuvre se caractérise aussi par une faiblesse dans le style et par un visible manque de travail d’écriture, tâche qu’elle avait le tort de confier à des secrétaires”

⁶² “Lettre au peuple” (1788)

viedokli vidē, kas bija pilna ar anarhijas piekritējiem, tādejādi ar saviem izteicieniem konstanti atrodoties briesmās tikt uzbruktai. Viņai tika draudēts un viņa tika izsmieta, tomēr Olimpa turējās pretī šiem draudiem un izsmieklam līdz pat savas dzīves beigām.

Šī izsmēļošā raksta beigās Olivjē Blans pamato nepieciešamību godināt Olimpā de Gūžas piemiņu ne tikai viņas pašas paveiktā dēļ, bet arī tamdēļ, ka viņas laikabiedri, uz kuriem parasti atsaucās kā uz tā laika humānisma ideju veicinātājiem, paši ir atsaukušies uz Olimpā de Gūžas rosinātajām sociālajām pārmaiņām.⁶³ Tā, piemēram, Anrī Greguārs (*Henri Gregoire*), vairāk pazīstams kā abats Greguārs, 1808. gadā par Olimpu de Gūžu izteicies, ka viņa “mācēja aizstāvēt nabaga melnos”. Šeit Olivjē piemetina, ka viņa jāatminas kā kaislīga cilvēku tiesību aizstāve.

Kopumā autore secina, ka Olivjē Blans ir vēsturnieks, kas par Olimpu de Gūžu izsakās ar slavinošu attieksmi. Viņš ir veltījis daudz laika šīs personas izpētei, tāpēc viņa viedoklis un attieksme šķiet saprotama. Tomēr ir arī cilvēki, kuru viedoklis par Olimpā de Gūžas sasniegumiem atšķiras no Olivjē Blana domām. Mirjama Perfetti⁶⁴ (*Myriam Perfetti*) žurnālā “Marianna”⁶⁵ (*Marianne*) 2013. gada 31. augustā publicējusi rakstu “Olimpa de Gūža: sievietē pret Teroru”⁶⁶, kurā viņa min vairākus Olimpā de Gūžai veltītus nicinājumus⁶⁷ - rakstnieks Nikolā Retifs (*Nicolas-Edme Rétif*) Olimpu nosaucis par kurtizāni, ievietojot viņu Parīzes prositūtu aprindās. Viņa tikusi arī saukta par garīgi slimu, traku, kā to ir darījis vēsturnieks Žils Mišelē⁶⁸ (*Jules Michelet*). Šajā publikācijā Mirjama Perfetti nosauc Olimpu par pirmo sievieti, kurai tiešām būtu vieta Parīzes panteonā tikai pateicoties pašas sasniegumiem.

⁶³ “*Sur les questions humaines, on a souvent préféré citer ses contemporains Condorcet et l’abbé Grégoire. Or ce dernier a rendu le premier hommage au courage exemplaire de de Gouges, qui, disait-il en 1808, « avait su plaider la cause des malheureux Noirs ».*”

⁶⁴ Mirjama Perfetti - franču žurnāliste, veido rakstus iknedēļas žurnālam “Marianne”

⁶⁵ Iknedēļas žurnālas Francijā, iznāk kopš 1997. gada

⁶⁶ http://www.marianne.net/Olympe-de-Gouges-une-femme-contre-la-Terreur_a231276.html

⁶⁷ “Quand elle ne fut pas considérée, au mieux, comme une courtisane par l’écrivain Restif de la Bretonne, qui la classa dans sa liste des prostituées de Paris, elle passa, au pis, pour une malade mentale, une « folle » selon l’historien Jules Michelet, une hystérique atteinte de paranoïa reformatoria (folie réformatrice) pour le Dr Guillois, docteur du service de santé des armées, auteur, en 1904, d’une étude consacrée aux femmes de la Révolution.”

⁶⁸ Žils Mišelē (*Jules Michelet*) (1798-1874), franču vēsturnieks, viens no slavenākajiem 19.gs. vēsturniekiem

Mirjamas Perfetti rakstam gandrīz mēnesi pēc tā publicēšanas uzradās pretinieks - "Republikāņu pīle" (*Le Canard républicain*) ir mājaslapa, kurai ir trīs autori - Džons Grolo⁶⁹ (*John Grolou*), Andrē Brelons⁷⁰ (*André Bellon*) un Floransa Gotjē⁷¹ (*Florence Gauthier*). Tajā regulāri tiek publicēti dažādām tēmām veltīti raksti, pārsvarā saistībā ar vēsturi, literatūru, filozofiju u.t.t.. Floransa Gotjē uz Mirjamas Perfetti rakstu atbild ar savu publikāciju - "Olimpa de Gūža, vēsture vai mistifikācija?"⁷², kurā viņa analizē Perfetti kundzes rakstīto un nosauc tajā pieļautās kļūdas. Floransa Gotjē atsevišķi norāda uz to, ka Olimpa de Gūža savā deklarācijā pievērš uzmanību tikai sieviešu problēmām, pilnībā ignorējot to sabiedrības daļu, kas netika iekļauta kopējā sistēmā sava finansiālā stāvokļa dēļ.⁷³ Citāts, kas īpaši izceļ Floransas Gotjē attieksmi pret Olimpu de Gūžu - "*Il apparaît bien difficile de présenter Olympe de Gouges en héroïne de la justice sociale et de la défense des droits sociaux ! De même, il est difficile de voir en elle « l'anticipatrice en avance sur son temps » qu'évoque l'article, alors que son temps était bien conscient de ces questions et s'en est largement occupé.*"⁷⁴. Šis raksts samazina Olimpas de Gūžas vēsturisko vērtību, norādīt, ka lai cik progresīvas bija viņas idejas, viņa nebija vienīgā, kas tiecās tās risināt, un ka viņa pievērsās sieviešu tiesībām, ignorējot citas sabiedrībā esošās problēmas. Autore nevar piekrist šim viedoklim, jo pēc Olimpas de Gūžas darbu lasīšanas un viņas dzīves gājuma apskates, ir skaidrs, ka viņa cīnījās ne tikai par sieviešu tiesībām, bet arī nabadzīgo un vergu tiesībām, turklāt viņas idejas noveda pie Olimpas dzīves tragiskā nobeiguma, tāpēc autore uzskata, ka vismaz ideju līmenī Olimpa de Gūža tomēr apsteidza sava laika domātājus.

⁶⁹ Žons Grolo (*John Grolou*) Matemātikas profesors, viens no "Le Canard républicain" autoriem, tās dibinātājs

⁷⁰ Andrē Belons (*André Bellon*) Franču politiķis, rakstnieks un filozofs

⁷¹ Florence Gotjē (*Florence Gauthier*) - franču vēsturniece un modernās vēstures profesore Parīzē

⁷² Gauthier, Florence. "Olympe de Gouges, histoire ou mystification?", <http://www.agoravox.fr/tribune-libre/article/olymp-de-gouges-histoire-ou-140950>

⁷³ "On notera toutefois, qu'elle se satisfait du système censitaire, qui excluait non seulement les femmes pour cause de sexe, mais aussi les pauvres, et qu'elle ne remet aucunement en cause cette seconde exclusion. Or, il est difficile de penser, qu'à cette date de septembre 1791, elle n'ait pas clairement saisi de quoi était faite cette exclusion par le cens électoral, étant donné les nombreux débats et luttes que le mouvement populaire avait développés depuis plus de deux ans. Mais, a-t-elle modifié son point de vue par la suite ? Non, elle maintint son choix politique en faveur d'une monarchie et d'une aristocratie censitaire. Voyons de plus près...."

⁷⁴ "Šķiet ļoti grūti nosaukt Olimpu de Gūžu par sociālās vienlīdzības un sabiedrības tiesību aizstāvošu varoni! ... Ir pat grūti nosaukt viņu par "savam laikam pārkāpēju", kā tas teikts (Mirjamas Perfetti) rakstā, jo viņas laikā šīs problēmas jau tika apzināti risinātas"

Uz šo publikāciju arī veidojās pretreakcija - atgriežoties pie Olivjē Blana jāsaka, ka viņš ir ļoti aktīvs Olimpas de Gūžas aizstāvis un cildinātājs. Uz “Olimpa de Gūža, vēsture vai mistifikācija?”, viņš atbild ar rakstu žurnālā “L’OBS”⁷⁵, kas saucās “Olimpu Panteonā: feministe, humāniste, politiķe”⁷⁶, kurā viņš nosauc Floransu Gotjē par uzticīgu staļinisma metodēm, kas ir pārāk vecas, un apgalvo, ka viņa acīmredzot nav lasījusi nevienu Olimpas de Gūžas darbu, un nekad nav par viņu publicējusi neko citu kā tikai izteikumus sausā, zinātniskā valodā kā atbildi “ļoti skaistam Mirjamas Perfetti rakstam”⁷⁷. Savā atbildē Olivjē atkal norāda uz Olimpas de Gūžas sasniegumiem un apstiprina jau iepriekš teikto, ka viņa ir bijusi ļoti neparasta, inteligenta un drosmīga sieviete, un ka viņa ir pelnījusi atrasties panteonā. Uz šo rakstu Floransa Gotjē atkal publicējusi atbildi⁷⁸, kurā viņa noniecina Olivjē Blana nespēju pieklājīgi diskutēt un izsaka savu aizvainojumu, ko radījusi viņa atbilde uz viņas rakstu. Viņa vēlreiz izmanto vēstures faktus, lai pamatotu savu viedokli, un aicina Olivjē Blanu atnest savus aizspriedumus, lai viņš brīvi spētu piedalīties zinātniskās diskusijās.

Vēl viena vēsturniece, kas pētījusi Olimpu de Gūžu un feminisma vēsturi, ir Ženevjēva Frēze (*Geneviève Fraisse*). Videointervijā⁷⁹, kas radīta projektam “Olympe 2.0”⁸⁰, viņa norāda uz faktu, ka Olimpa de Gūža rakstniecību iemācījusies pašmācības ceļā, taču tas neliedz viņai būt ģeniālai savos darbos.

Autore secina, ka viedokļi par Olimpas de Gūžas vietu vēsturē tieši no vēsturnieku viedokļa ir dažādi. Šo videokļu atšķirība tomēr neizpaužas ar krasām atšķirībām – ir vēsturnieki, kas viņu slavē, un ir vēsturnieki, kas vienkārši neuzskata Olimpu de Gūžu par slavējamu. 2016. gads ir laiks, kad uz Olimpas de Gūžas idejām var paraudzīties no

⁷⁵ “L’observateur” - Francijas iknedēļas žurnāls, veltīts jaunākajām aktualitātēm

⁷⁶ Blanc, Olivier. “Olympe au Panthéon : Une féministe, une humaniste, une femme politique”, <http://feministesentousgenres.blogs.nouvelobs.com/archive/2013/11/01/olympede-gouges-une-feministe-une-humaniste-une-femme-polit.html>

⁷⁷ “Fidèle aux vieilles méthodes - staliniennes - Florence Gauthier (Paris 7-Diderot), qui n'a jamais lu les écrits d'Olympe et n'a jamais publié sur elle autre chose qu'un brûlot d'apparence scientifique en réponse à un très bel article de presse de Myriam Perfetti...”

⁷⁸ “Le Canard republicain”, “Réponse à Monsieur Olivier Blanc à propos de la mystification de la figure d'Olympe de Gouges”, <http://www.agoravox.fr/tribune-libre/article/reponse-a-monsieur-olivier-blanc-a-143737>

⁷⁹ Autodidaxie féminine, <https://vimeo.com/channels/olympedegouges/74743021>

⁸⁰ Olympe 2.0 ir virtuāla muzeja projekts, kas veidots par godu Olimpai de Gūžai. Tā mājaslapā var atrast informāciju par Olimpu de Gūžu, kā arī kontaktēties ar projekta veidotājiem. <http://olympedegouges-museum.com/>

skatpunkta, kas nav pilns aizspriedumu, kā tas bija agrāk, piemēram, jau pieminētajos 19.gs. rakstnieku un vēsturnieku gadījumos. Tomēr arī laika distance no revolūcijas notikumiem šodien ir lielāka, nekā tā bija 19.gs., tāpēc spriest par tā laika notikumiem var tikai tie, kas tos pamatīgi pētījuši. Ir viegli saprast arī vēsturnieku dažādos viedokļus - daži no viņiem ir veltījuši ļoti daudz laika, lai pētītu šo konkrēto personu, un daži no viņiem Olimpā de Gūžas lietai pieiet no pavisam cita skatpunkta. Autores viedoklis par Olimpā de Gūžu ir šāds - izlasot un izpētot lielu daļu Olimpā de Gūžas sarakstīto darbu, tostarp arī "Sievietes un pilsones tiesību deklarāciju", ir skaidri redzams, ka Olimpa de Gūža bija sieviete, kura nedomāja tikai par savu, bet gan arī par pārejo cilvēku labumu. Autoresprāt, Olimpā de Gūžas sarakstītās deklarācijas pamatprincipi atbilst tam, ar ko mūsdienās saprotam jēdzienu "cilvēktiesības" un arī tam, par ko cīnās feministi šodien. Olimpā de Gūžas mirstīgajām atliekām būtu jāatrodas Parīzes panteonā, un viņas vārdam dažādās diskusijās būtu jāatskan biežāk, jo viņa ir pētīšanas un pieminēšanas vērtā vēsturiskā figūra.

3.2. Olimpā de Gūžas panteonizēšana

Jautājums par Olimpā de Gūžas panteonizēšanu nebija aktuāls līdz deviņdesmitajiem gadiem, kad jau iepriekš tekstā minētais vēsturnieks Olivjē Blans sarakstīja un publicēja viņas biogrāfiju. 1989. gadā Panteonā bija ievietotas tikai vienas sievietes mirstīgās atliekas - tā bija Marselēna Bertlo⁸¹ (*Marcellin Berthelot*) sieva Sofija, kuras ievietošana Panteonā bija atkarīga no viņas vīra vēlmes - tā izteikta vēl abu dzīves laikā. Marselēns Bertlo un viņa sieva dzīves laikā bijuši nešķirami, tādēļ viņš negribējis, lai pēc nāves viņu ķermeņi būtu šķirti. Marselēns un Sofija Panteonā ievietoti 1907. gadā. Tas bijis pirmais izņēmums ilgu laiku eksistējošajā kārtībā, kuras laikā Panteonā apglabāja tikai vīriešus. Diemžēl bija jāgaida ļoti ilgs laiks - gandrīz deviņdesmit gadi, līdz Panteonā tika ievietota nākamā sieviete. Lai gan Olimpa de Gūža izvirzīta kā kandidāte Panteonā apglabājamo sieviešu sarakstā jau kopš deviņdesmito gadu sākuma, šobrīd (2016. gada maijā) tur atrodas tikai četras sievietes, to skaitā arī Sofija Bertlo, tomēr Olimpā de Gūžai vieta Panteonā nav piešķirta.

⁸¹ Pjērs Ežēns Marselēns Bertlo (*Pierre Eugène Marcellin Berthelot*) (1827 - 1907) - franču ķīmiķis, zinātnes vēsturnieks un politiķis

Pirmā sieviete, kuras mirstīgās atliekas pārvietotas uz Panteonu tieši viņas pašas sasniegumu dēļ, ir Marija Kirī (*Marie Curie*). Marija Kirī bija poļu izcelsmes Francijas zinātniece. Viņa vislabāk pazīstama ar saviem pētījumiem radioaktivitātes nozarē. Marija Kirī slavena ar to, ka ir pirmā sieviete, kas jebkad ieguvusi Nobela prēmiju, pirmā un vienīgā sieviete, kas ieguvusi Nobela prēmiju divreiz un vienīgais cilvēks, kas ieguvis Nobela prēmiju divās zinātnēs. Viņas un viņas vīra Pjēra Kirī⁸² (*Pierre Curie*) atdusas vieta ir Panteons kopš 1995. gada.

Vēl divas sievietes, kas ievietotas Panteonā viņu pašu sasniegumu dēļ, ir sievietes, kuras piedalījušās pretošanās kustībā Otrā pasaules kara laikā. Tās ir - Žermēna Tijiona (*Germaine Tillion*), kas dzimusi 1907. gadā un bijusi franču etnoloģe. Otrā pasaules kara laikā veikusi daudz drosmīgu un varoņīgu soļu, viņa dzīves laikā saņēmusi lielu skaitu apbalvojumu. Žermēna Tijiona mirusi 2008. gadā un viņas nozīme tika godināta 2015. gadā, kas viņas mirstīgās atliekas pārvietoja uz Panteonu. Tajā pašā gadā Panteonā ievietoja arī Ženevjēvu de Gollu - Antoniozu (*Geneviève de Gaulle-Anthonioz*), kura ievērojama ar savu dalību pretošanās kustībā Otrā pasaules kara laikā, kā arī cīņu par cilvēktiesībām un pret nabadzību. Kad 2015. gadā viņa tika iekļauta Panteonā apglabājamo personu sarakstā, viņas ģimene iebilda pret Ženevjēvas atdalīšanu no viņas vīra, kas ir apglabāts kopā ar viņu, tāpēc Panteonā atrodas tikai daļiņa zemes no vietas, kurā viņa apglabāta.

Jautājums par Olimpā de Gūžas, kā arī citu zināmu sieviešu mirstīgo atlieku ievietošanu Panteonā laiku pa laikam tiek aktualizēts arī sociālajos portālos un laikrakstos. Olimpā de Gūžas ievietošanu Panteonā ierosinājusi un atbalsta arī Anna Idalgo⁸³ (*Anne Hidalgo*) - pirmā sieviete, kas kļuvusi par Parīzes mēru. 2016. gadā no kopējā Panteonā ievietoto 75 cilvēku skaita tikai 4 ir sievietes. Pēdējo gadu laikā ir uzrakstītas vairākas petīcijas, kuru mērķis ir panākt šīs skaitļu attiecības izlīdzināšanu. Cilvēks, kas pieņem lēmumu par to, kurš ir pelnījis būt Panteonā un kurš šādu godu nav pelnījis, ir Francijas valsts prezidents. Liela daļa no šīm petīcijām ir adresētas Fransuā Olandam⁸⁴ (*François*

⁸² Pjērs Kirī (*Pierre Curie*) (1859-1906) - franču fiziķis, pētījis kristalogrāfiju, magnētismu, pjezoelektrisko efektu un radioaktivitāti, Nobela prēmijas laureāts.

⁸³ Anna Idalgo (*Anne Hidalgo*) (1959) - spāņu izcelsmes franču politiķe, pirmā sieviete, kas kļuvusi par Parīzes mēru. Sociālistu partijas locekle kopš 1994. gada.

⁸⁴ Fransuā Olands (*François Hollande*) (1954) - franču politiķis, pašreizējais (2016.g.) Francijas prezidents un viens no Andoras prinčiem

Hollande), kas šobrīd ir Francijas prezidents. Būdams pirmais prezidents, kurš tikai pāris dienu pēc savas ievēlēšanas panācis pilnīgu līdzsvaru starp abiem dzimumiem savā valdībā, viņš atrodas ļoti daudzu uzmanīgu vērotāju priekšā - kuras no Panteonā ievietojamo sieviešu saraksta viņš izvēlēšies, lai tās ieņemtu vietu slavas zālē? Šādu sarakstu izveidojusi biedrība "Osez le féminisme", latviski - "Uzdrīkstieties būt feministi!". Šī apvienība ir vairāku sieviešu cīņu kampaņu galvenā rīkotāja, un viena no šīm kampaņām aicina cilvēkus pievienoties cīņai par sieviešu atzīšanu un ievietošanu Panteonā. <https://collectiffemmespantheon.wordpress.com/> ir viena no mājaslapām, kuru galvenais mērķis ir panākt, lai prezidents panteonizē sievietes, kuras ir ietekmējušas vēsturi un palīdzējušas veidot Franciju tādu, kāda tā ir mūsdienās.⁸⁵

Vēsturniekam Olivjē Blanam ir savs videoklis par to, vai Olimpa de Gūža ir pelnījusi vietu Panteonā. Viņa atbilde, protams, ir - jā! Kā redzams intervijā, kas paredzēta projektam Olympe 2.0, kad vaicāts, ko Olimpa de Gūža teiktu par sevis ievietošanu Panteonā, viņš atbild - "Mēs varam domāt, ka ja viņai jautātu par šo tēmu, viņai nebūtu iebildumu."⁸⁶ Viņš arī piebilst - "Panteons, tās ir republikas vērtības. Turklāt Olimpa de Gūža – viņa virzījās uz visām mūsdienu republikas vērtībām. Viņas vieta acīmredzami ir Panteonā. Es runāju par sievietēm feministēm, sievietēm humānistēm, un sievietēm, kas iesaistītas politikā – Olimpa ir visas šīs sievietes."

Aņese Puarjē (*Agnès Catherine Poirier*), franču žurnāliste, 2013.gada 1.septembrī angļu laikrakstā "The Guardian" publicējusi rakstu, kas pieejams arī elektroniskajā žurnāla versijā⁸⁷. Tajā autore apskata 2013.gadā aizsākto petīciju un pamato, kāpēc tieši Olimpai de Gūžai būtu jāieņem sava vieta Panteonā. Viņa apgalvo, ka Olimpa de Gūža tiek uzskatīta par vienu no pirmajām feministēm pasaulē, un pamato viņas kandidatūras atbilstību Panteonam - "Viņa cīnījās, lai dotu sievietēm iespēju šķirt laulību. Viņa veidoja kampaņas pret verdzību. Viņa bija kaislīga feministe, kas mira savu ideālu vārdā - un tas viss 18. gadsimtā.". Īsajā rakstā Aņese Puarjē uzteic Olimpā de Gūžas drosmi un nesavtību, un

⁸⁵ "Kā nākamo vareno vīru Panteonā mēs vēlamies... SIEVIETI!"

⁸⁵ <https://collectiffemmespantheon.wordpress.com/>

⁸⁶ Olympe de Gouges au Panthéon, <https://vimeo.com/78515107>

⁸⁷ <http://www.theguardian.com/world/2013/sep/01/feminist-olymp-de-gouges-pantheon>

kaislību uz vienlīdzību. Viņa izsakās atbalstoši attiecībā uz Olimpas de Gūžas ievietošanu Panteonā.

Meklējot dažādus viedokļus par to, vai Olimpa de Gūža ir pelnījusi vietu līdzās Francijas varenākajiem vīriešiem (un nelielajam skaitam sieviešu) Panteonā, ir grūti atrast cilvēkus, kas noliegtu viņas vērtību un tiesības tur atrasties. Olimpa de Gūža joprojām atrodas panteonizēšanas kandidātu saraksta augstākajā pieciniekā⁸⁸, tomēr šobrīd netiek risinātas tunas par to, vai un kad Panteonā tiks ievietoti nākamie Francijas vēstures varoņi.

Autore uzskata, ka Olimpa de Gūža neapšaubāmi ir nopelnījusi vietu Panteonā, un izsaka cerību, ka tuvākajā nākotnē viņas piemiņa tiks godināta ar viņas ievietošanu līdzās svarīgākajiem Francijas cilvēkiem. Autore pamato savu viedokli, pievienojoties Olivjē Blana videointervijā⁸⁹ teiktajam - Olimpa de Gūža ir apgaismības figūra. Šķiet, ka mūsdienu pasaulē šādas personības bieži ir apdraudētas dažādu tumsonības un ignorances tendenču dēļ. Liekas noderīgi celt gaismā pozitīvus personāžus, gluži kā Olimpa, kurai vienmēr bija par visām tēmām, kas viņai notika apkārt, ļoti niansēts viedoklis. Tas kas viņu raksturo, ir fakts, ka viņā bija mīlestība pret visu humāno, un viņa pilnībā iesaistījās problēmu risināšanā - problēmu, kas arī mūsdienās joprojām ir aktuālas. Olimpa de Gūža arvien vairāk un vairāk tiek pētīta gan citās pasaules valstīs, gan Francijā, un par viņas popularitāti liecina arī fakts, ka liels skaits Francijas pilsētu ir veltījuši Olimpas de Gūžas piemiņai ielu nosaukumus, bibliotēkas, skolas u.c.. Olivjē Blans piemin arī faktu, ka daudzi politiķi un politiķes savās uzrunās bieži citē Olimpas de Gūžas teikto, un šie visi faktori kopā liek cerēt, ka viņas personība un ieguldījums vēstures attīstībā drīzumā tiks novērtēts ar goda vietu Panteonā.

⁸⁸ Saraksts ar sievietēm, kuras katru gadu tiek ierosināts ievietot Panteonā
<https://collectiffemmespantheon.wordpress.com/galerie-de-femmes-a-pantheoniser/>

⁸⁹ <https://vimeo.com/75518799>

NOBEIGUMS

“Homme, es-tu capable d'être juste?”⁹⁰ ir jautājums, ko Olimpa de Gūža savā zināmākajā darbā, “Sievietes un pilsones tiesību deklarācijā”, uzdod Francijas vīriešiem. Raugoties no moderna 21. gadsimta cilvēka skatu punkta, gribētos cerēt, ka atbilde uz šo jautājumu ir “jā”, bet vai tā ir simtprocentīga patiesība? Atskatoties pagātnē uz laika posmu kopš šī jautājuma uzdošanas, varam redzēt, ka sabiedrībā tiešām norisinājušās pamatīgas pārmaiņas, un Francijas sievietes ir ieguvušas lielu skaitu tiesību, kuras tiesiski novieto viņas vienā līmenī ar vīriešiem, garantējot dzimumu vienlīdzību Francijas valstī. Mazliet papētot dažādos sieviešu tiesību ierobežojumus citās pasaules valstīs, Francija izceļas ar savu progresīvo attieksmi cilvēku dzīves apstākļu uzlabošanā un vienlīdzības uzturēšanā. Autore izsaka cerību, ka tās valstis, kurās šī vienlīdzība netiek ievērota, ņems piemēru no Francijas un atzīs, ka visi cilvēki - gan vīrieši, gan sievietes, gan bezpalīdzīgie, gan bērni - pilnīgi visi cilvēki ir piedzimuši vienlīdzīgi un ir tiesīgi uz personīgo brīvību un citām brīvībām, kas tiem pienākas dabiski.

Ļoti liela nozīme šīs vienlīdzības aizsākumu veidošanās procesos bija Olimpai de Gūžai. Šī sieviete, kuras dzīve aizsākās 1748. gadā, un beidzās revolūcijas laikā, bija viena no pirmajām sieviešu tiesību aizstāvēm Francijā. Viņas drosme un apjomīgais tiesību aizstāvēšanai veltīto darbu skaits ir tikai divi no iemesliem, kāpēc šī persona ir tik nozīmīga Francijas vēstures veidošanā. Bieži nepelnīti aizmirsta, šī sieviete cīnījās par taisnīgumu Francijas sabiedrībā lakā, kad tā piedzīvoja pārmaiņas. Viņas modernās idejas un skaļi paustais viedoklis diemžēl bija iemesls tam, ka viņa tika giljotinēta 1793. gadā, un salīdzinoši ilgu laiku viņas rosinātās idejas par sieviešu tiesībām tika aizmirstas, tāpat kā šī revolucionāre pati. Tomēr, pateicoties tādiem vēsturniekiem kā Olivjē Blans, Ženevjēva Frēze, Mišela Pero u.c., viņas piemiņa pēdējo 20-30 gadu laikā tikusi atkal celta gaismā un par Olimpu de Gūžu, šo dižo 18. gs. sievieti, mūsdienās uzzina arvien vairāk un vairāk cilvēku. Tieši šo vēsturnieku pētījumi ir par pamatu tam, ka Olimpā de Gūžas vārds atrodas panteonizējamo cilvēku saraksta, un autore vēlreiz izpauž cerību, ka drīzumā viņas piemiņa

⁹⁰ “Cilvēk, vai tu vari būt taisnīgs?”

tiks godināta, ierādot viņai vietu Parīzes panteonā kā vienai no svarīgākajām Francijas vēstures sieviešu kārtas personām.

Bakalaura darba sākumā autore izvirzīja pētāmo jautājumu - Kā Olimpa de Gūža ietekmējusi sieviešu tiesību attīstību Francijā un kā viņas rosinātās idejas izmainījušas sievietes vietu sabiedrībā Francijā divu gadsimtu garumā? Uz šo jautājumu autore radusi atbildi - Olimpa de Gūža ietekmējusi sieviešu tiesību attīstību Francijā vistiešākajā veidā, tās sabiedrībai ļoti svarīgu pārmaiņu laikā - 1789. gada revolūcijā - izdodot vairākus politiskus rakstus, kuros rosinātās idejas "aizšķīlušas" diskusijas un pārmaiņas Francijas valstī. Viņa piesaistīja tautas uzmanību, riskējot un zaudējot savu dzīvību pārmaiņu vārdā, un atstāja pasaulei gan "Sievietes un pilsones tiesību deklarāciju", gan citus savus darbus, kuri saglabājuši viņas paustās idejas rakstiskā veidā, dodot iespēju nākamajām paaudzēm ietekmēties no šīm idejām un mainīt Francijas valsts likumus. Viņa ar savu drosmīgo rīcību 'iekustināja' pārmaiņu laikus Francijas vēsturē, kas noveduši pie sieviešu stāvokļa Francijas sabiedrībā mūsdienās.

Darba veikšanas laikā autore nonākusi pie secinājumiem, kas veidojuši atbildi uz pētnieciskajiem jautājumiem, tādējādi ļaujot īstenot darba mērķi. Šī bakalaura darba mērķis bija noskaidrot, kāda loma Francijas sieviešu tiesību vēsturē ir Olimpai de Gūžai un pamatot, kāpēc viņa tiek saukta par sieviešu tiesību pirmo nopietno cīnītāju Francijā. Autorei šķiet, ka mērķis ir sasniegts – izpētot Olimpā de Gūžas sasniegumus un viņas darbu atstāto ietekmi un Francijas sieviešu tiesībām mūsdienās, var droši teikt, ka Olimpa de Gūža ir bijusi pirmā nozīmīgā sieviešu tiesību aizstāve Francijā.

Darba ievadā izvirzīto uzdevumu veikšanu krietni atviegloja jau iepriekš minēto vēsturnieku paveiktais, turklāt autorei šķita interesanti uzzināt dažādos viedokļus no pētnieku puses par to, kas bija Olimpa de Gūža un kāda bija viņas nozīme Francijas sieviešu tiesību vēsturē. Visinteresantākā ideja, kuru autore atrada, lasot dažādus Olimpai de Gūžai veltītos rakstus, bija šāda - Olimpa de Gūža, ja viņa dzīvotu mūsdienās, noteikti būtu izcila blogere. Patiešām, viņas vēlme būt dzirdētai un mainīt pasaulē esošās netaisnības būtu lieliskas izejvielas blogam, kuram noteikti sekotu liels skaits sieviešu un cilvēku tiesību aizstāvji. Viena no grūtākajām lietām darba veikšanas laikā bija "sieviešu tiesību" jēdziena skaidrojuma sameklēšana, jo bieži vien šis jēdzinis, it īpaši tekstos angļu valodā, tiek

vienādots ar jēdzienu “feminisms”. Arī Olimpa de Gūža tiek saukta par feministi, kas tiek skaidrots ar viņas ideju atbilstību lielas daļas feministu paustajām idejām.

Nobeigumā autore secina, ka sieviešu tiesības Francijā laika gaitā ir pamatīgi attīstījušās un ka liels nopelns tajā ir tieši Olimpas de Gūžas rīcībai 18. gadsimta beigās. Šī neparastā revolucionāre noteikti ir pelnījusi vietu Parīzes panteonā, pateicoties savai kaislīgajai rīcībai humānisma un feminisma ideju attīstīšanai un popularizēšanai.

TĒZES

Sava bakalaura darba izpētes rezultātā autore ir nonākusi pie šādiem secinājumiem:

1. Cilvēktiesības ir tiesību normu kopums, kas nosaka cilvēka tiesisko stāvokli - pamattiesības un brīvības, kā arī pienākumus pret valsti, sabiedrību, citiem cilvēkiem.
2. Sieviešu tiesības arī ir visas tās pašas tiesības, kas noteiktas "Universālajā cilvēka tiesību deklarācijā".
3. "Cilvēktiesības" un "sieviešu tiesības" ir viens un tas pats, un jēdziena "sieviešu tiesības" atsevišķa lietošana norāda uz to, ka tās dažviet netiek ievērotas, tāpēc ir izceļamas kā atsevišķa tiesību grupa.
4. Pēdējo trīs gadsimtu laikā Francija sieviešu un cilvēka tiesību jomā ir pieredzējusi ļoti daudz pārmaiņu.
5. 18. gadsimtā filozofijas ideju līmenī veidojās sieviešu un vīriešu vienlīdzības principi.
6. 19. gs. laikā veidojās likumdošanas bāzes, kuras bija par pamatu šīs vienlīdzības izveidošanai.
7. 20. gs. laikā tiesību jomā notika reālas pārmaiņas, kuras tika apstiprinātas ar likumu pieņemšanu.
8. Olimpa de Gūža bija viena no pirmajām sievietēm pasaulē un Francijā, kas sludināja cilvēku (arī dzimumu) vienlīdzības principus un centās panākt to legalizēšanu.
9. Olimpa de Gūža aizstāvējusi ne tikai sieviešu tiesības, bet arī vispārējās cilvēku tiesības.
10. "Sievietes un pilsones tiesību deklarācija" ir 1791. gadā sarakstīts dokuments, kurā paustas idejas, ka visiem cilvēkiem pienākas vienlīdzīgas tiesības un ka arī sievietes iejāiekļauj "Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācijā"

11. Olimpas de Gūžas sarakstītā deklarācija parodē un kritizē “Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarāciju”, kura paredz, ka vīrieši vienīgie var gūt labumu no tajā pasludinātajām tiesībām.
12. Olimpas de Gūžas rosinātās idejas laika gaitā attīstījušās gan Francijā, gan citur pasaulē.
13. “Sievietes un pilsones tiesību deklarācija” ir dokuments, kas kalpoja kā daļa pamata “Vispārējās cilvēka tiesību deklarācijas” tekstam, kuru 1948. gadā pieņēma Parīzē, un tā nozīme ir saglabājusies līdz mūsdienām.
14. Vēsturnieks, kurš visvairāk pētījis Olimpas de Gūžas biogrāfiju un darbus, ir Olivjē Blans.
15. Olimpas de Gūžas vārds atrodas Parīzes panteonā ievietojamo personu saraksta pirmajā pieciniekā, un sieviešu tiesību aizstāvji katru gadu cenšas panākt, lai Francijas prezidents pieņem lēmumu par labu šo personu piemiņas godināšanai.
16. Olimpa de Gūža ir bijusi pirmā nozīmīgā sieviešu tiesību aizstāve Francijā, un pelnījusi vietu Parīzes panteonā, pateicoties savai kaislīgajai rīcībai humānisma un feminisma ideju attīstīšanai un popularizēšanai.

ANNOTATION

The title of this bachelor's thesis is "The historical aspects of women's rights in France. Olympe de Gouges", and its main goal is to define the role that Olympe de Gouges had in the history of women's rights in France, whilst analysing the evolution of women's rights during the last three centuries. This theme was chosen because of its importance in the modern days, the author's own personal interest in the subject and because of the link to her previous research in this field.

The work is composed of three chapters :

1. The first chapter includes definitions of the terms "human rights" and "women's rights", then follows the most important events in the development of women's rights in France since the French revolution of 1789 until the end of the 20th century.

2. The second part is devoted to Olympe de Gouges, her life and works, talking about her passionate fight for equality in the world and analysing her works that are devoted to that matter. This chapter also links her ideas to the victories of the fight for women's rights during the last three centuries, and states Olympe de Gouges place in the evolution of the history of women's rights in France.

3. The third chapter is a summary and comparison of different historian's opinions on Olympe de Gouges and her place in France's history, and on the question of honoring Olympe de Gouges by entering her in the Pantheon in Paris.

In conclusion, it is clear that Olympe de Gouges was a very important public figure during the French revolution and still is very important nowadays. Her ideas have influenced the development of the history of women's rights and have contributed to the equality that France's people enjoy nowadays.

L'ANNOTATION

Le titre de ce mémoire est “Les aspects historiques des droits de la femme en France. Olympe de Gouges”, et son objectif principal est de définir le rôle que Olympe de Gouges a eu dans l'histoire des droits des femmes en France, tout en analysant l'évolution des droits des femmes au cours des trois derniers siècles. L'auteure a choisi ce sujet à cause de son importance dans les temps modernes, intérêt personnel de l'auteur et en raison du lien vers sa recherche précédente dans ce domaine.

Le travail se compose de trois chapitres:

1. Le premier chapitre comprend les définitions des termes «droits de l'homme» et «droits des femmes», puis suit les événements les plus importants dans le développement des droits des femmes en France depuis la Révolution française de 1789 jusqu'à la fin du 20e siècle.

2. La deuxième partie est consacrée à Olympe de Gouges, sa vie et son travail, en parlant de son combat passionné pour l'égalité dans le monde. Ce chapitre relie également ses idées aux victoires de la lutte pour les droits des femmes au cours des trois derniers siècles, et définit la place d' Olympe de Gouges dans l'évolution de l'histoire des droits des femmes en France.

3. Le troisième chapitre est un résumé et une comparaison des opinions des différents historiens sur Olympe de Gouges et sa place dans l'histoire de la France, et sur la question d'honorer Olympe de Gouges par son entrée dans le Panthéon à Paris. En conclusion, il est clair que Olympe de Gouges était une personnalité publique très importante au cours de la révolution française et reste toujours très importante de nos jours. Ses idées ont influencé le développement de l'histoire des droits des femmes et ont créé l'égalité dont les Français bénéficient aujourd'hui.

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Avoti:

1. Gouges, Olympe de. *Déclaration des Droits de la Femme et de la Citoyenne*, 1791. Pieejams : <http://www.siefar.org/wp-content/uploads/2015/09/Gouges-D%C3%A9claration.pdf> [skatīts 2016, 21.maijs]

Izmantotā literatūra :

2. Bāliņa, Rita, Inese Ēdelmane, Ilga Grase, Dainuvīte Guļevska, Irēna Rozenštrauha, Valentīna Skujiņa un Dorisa Šnē. *Latviešu valodas vārdnīca. 30000 pamatvārdu un to skaidrojumu*. Rīga: Avots, 2013
3. Birziņa, Līna. *Lielā franču buržuāziskā revolūcija*. Rīga : Avots, 1989
4. Blanc, Olivier. *Marie-Olympe de Gouges*. Francija : Editions René Viénet, 2003
5. Bojārs, Juris. (zinātniskais redaktors) “ *Vispārējā cilvēka tiesību deklarācija*”, preambula. *CILVĒKA TIESĪBAS. Starptautisko dokumentu krājums*. Rīga: “Zvaigzne” 1992
6. Blöss, Thierry et Frickey, Alain. *Que sais-je? La femme dans la société française*. Francija : Presses Universitaires de France, 1994
7. Deiviss, Normans. *Eiropas vēsture*. Rīga : Jumava, 2009
8. Fouque, Antoinette. *Il y a 2 sexes*. Francija: Éditions Gallimard, 2004
9. Groult, Benoîte. *Ainsi soit Olympe de Gouges : La déclaration des droits de la femme et autres textes politiques (Documents Français)*. Francija, Éditions Grasset, 2013
10. Halimi, Gisèle. *Femmes : moitié de la terre, moitié du pouvoir*. Francija: Éditions Gallimard, 1994
11. Offerlé, Michel. *Un homme, une voix? Histoire du suffrage universel*. Francija: Éditions Gallimard, 2002
12. Valenti, Catherine. *Les Grandes Femmes de l'histoire de France*. Itālija: Éditions First, 2008

13. Wilson, Peter H. *A Companion to Eighteenth-Century Europe*. Anglija: Blackwell Publishing Ltd, 2008

Elektroniskie resursi :

14. Barrault, Graciela. *Olympe De Gouges Aurait Été Une Fabuleuse Blogueuse*. Pieejams:

<http://feministesentousgenres.blogs.nouvelobs.com/archive/2013/09/27/olymp-de-gouges-507662.html> [skatīts 2016, 21.maijs]

15. Blanc, Olivier. *Olympe De Gouges : Une Féministe, Une Humaniste, Une Femme Politique*. Pieejams:

<http://feministesentousgenres.blogs.nouvelobs.com/archive/2013/11/01/olymp-de-gouges-une-feministe-une-humaniste-une-femme-polit.html> [skatīts 2016, 21.maijs]

16. Blanc, Olivier. *Olympe de Gouges, une femme du XXIe siècle « Celle qui voulut politiquer »* Pieejams : <https://www.monde-diplomatique.fr/2008/11/BLANC/16516> [skatīts 2016, 21.maijs]

17. Chastain, Marion. *Rendre leur place aux femmes dans la Résistance* Pieejams:

<http://information.tv5monde.com/terriennes/rendre-leur-place-aux-femmes-dans-la-resistance-32060> [skatīts 2016, 21.maijs]

18. Clinton, Hillary Rodham. *Remarks to the U.N. 4th World Conference on Women Plenary Session* Pieejams:

<http://www.americanrhetoric.com/speeches/hillaryclintonbeijingspeech.htm> [skatīts 2016, 21.maijs]

19. COLLECTIF POUR DES FEMMES AU PANTHEON. *Galerie des femmes à panthéoniser* Pieejams: <https://collectiffemmespantheon.wordpress.com/galerie-de-femmes-a-pantheoniser/> [skatīts 2016, 21.maijs]

20. *Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789*. Pieejams : <http://www.legifrance.gouv.fr/Droit-francais/Constitution/Declaration-des-Droits-de-l-Homme-et-du-Citoyen-de-1789> [skatīts 2016, 21.maijs]

21. Dewey, Caitlin. *7 ridiculous restrictions on women's rights around the world* Pieejams: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2013/10/27/7-ridiculous-restrictions-on-womens-rights-around-the-world/> [skatīts 2016, 21.maijs]

22. Evans, Jill. *Olympe de Gouges*. Pieejams: <http://www.womeninworldhistory.com/imow-deGouges.pdf> [skatīts 2016, 21.maijs]

23. Fraisse, Geneviève. *Olympe De Gouges Et La Subversion Dans L'histoire*. Pieejams:
<http://feministesentousgenres.blogs.nouvelobs.com/archive/2013/09/14/olymp-de-gouges-et-la-subversion-dans-l-histoire-492895.html> [skatīts 2016, 21.maijs]
24. Fraisse, Geneviève. *Olympe De Gouges Et La Symbolique Féministe, Entretien Avec G. Fraisse*. Pieejams:
<http://feministesentousgenres.blogs.nouvelobs.com/archive/2013/09/14/olymp-de-gouges-et-la-symbolique-feministe-entretien-avec-g.html> [skatīts 2016, 21.maijs]
25. Le Canard républicain. *Olympe de Gouges, histoire ou mystification ?* Pieejams:
<http://www.agoravox.fr/tribune-libre/article/olymp-de-gouges-histoire-ou-140950>
[skatīts 2016, 21.maijs]
26. Le Canard républicain. *Réponse à Monsieur Olivier Blanc à propos de la mystification de la figure d'Olympe de Gouges* Pieejams:
<http://www.agoravox.fr/tribune-libre/article/reponse-a-monsieur-olivier-blanc-a-143737> [skatīts 2016, 21.maijs]
27. Liatard, Séverine. *Olympe de Gouges, une femme du XXI ème siècle ...* Pieejams:
<http://www.franceculture.fr/emissions/la-fabrique-de-lhistoire/olymp-de-gouges-24>
[skatīts 2016, 21.maijs]
28. Lichfield, John. *France's 'great women' finally celebrated as two heroines of French Resistance admitted to the Pantheon* Pieejams:
<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/frances-great-women-finally-celebrated-as-two-heroines-of-french-resistance-admitted-to-the-pantheon-10277278.html> [skatīts 2016, 21.maijs]
29. *L'Histoire des droits de la femme*. Pieejams:
<http://education.francetv.fr/matiere/epoque-contemporaine/infographie/l-histoire-des-droits-de-la-femme> [skatīts 2016, 21.maijs]
30. Offren, Karen, “*Women, Citizenship, and Suffrage in France Since 1789*” Pieejams:
http://www.iub.edu/~paris10/ParisOSS/D11_Sex_and_Gender/d7_Offren.html
[skatīts 2016, 21.maijs]
31. *Olympe de Gouges 2.0* Pieejams: <http://olympedegouges-museum.com/> [skatīts 2016, 21.maijs]
32. *Olympe de Gouges, des droits de la femme à la guillotine*. Pieejams:
<https://www.youtube.com/watch?v=bP8mITJnbpo> [skatīts 2016, 21.maijs]

33. Palmer, Clarissa. *Olympe de Gouges. English translations of the original French texts* Pieejams: <http://www.olympedegouges.eu/> [skatīts 2016, 21.maijs]
34. Pellegrin, Nicole. *Olympe de Gouges, une femme du XXIe siècle. Les disparues de l'histoire.* Pieejams: <https://www.monde-diplomatique.fr/2008/11/PELLEGRIN/16435> [skatīts 2016, 21.maijs]
35. Pilgrim, Sophie. *Feminists want 'great women' buried in Pantheon.* Pieejams: <http://www.france24.com/en/20130827-french-feminists-women-buried-men-pantheon> [skatīts 2016, 21.maijs]
36. Poirier, Agnes. *Revolutionary feminist Olympe De Gouges in the race for a place in France's Panthéon.* Pieejams: <http://www.theguardian.com/world/2013/sep/01/feminist-olymp-de-gouges-pantheon> [skatīts 2016, 21.maijs]
37. Préviale, Laurent *La Révolution au féminin (1/4) - Documentaire (Portrait de 4 grandes révolutionnaires)* Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=pHJ6gaMJabQ> [skatīts 2016, 21.maijs]
38. Rosenfeld, Diane. *Women's Rights Guide.* Pieejams: <http://hls.harvard.edu/content/uploads/2008/07/guide-women.pdf> [skatīts 2016, 21.maijs]
39. Smith, Lydia. *International Women's Day 2016: Ten facts, figures and statistics about women's rights.* Pieejams: <http://www.ibtimes.co.uk/international-womens-day-2016-ten-facts-figures-statistics-about-womens-rights-1548083> [skatīts 2016, 21.maijs]

Bakalaura darbs

“Sieviešu tiesību vēsturiskie aspekti Francijā. Olimpa de Gūža”

izstrādāts Latvijas Kultūras akadēmijas starpkultūru komunikācijas un svešvalodu katedrā

*Ar savu parakstu apliecinu, ka bakalaura darbs izstrādāts patstāvīgi;
izmantojot citu autoru darbos publicētus datus, definējumus un viedokļus, dotas precīzas
norādes (atsauces) uz to ieguves avotu; iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst
Izdrukai.*

Autors: Alise Gau _____23.05.2016.

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: lektore, Mag.paed. Anita Vaišle _____05.2016.

Recenzents: _____

Darbs iesniegts ____ .____.2016.

Studējošo servisa speciālists : _____

Darbs aizstāvēts LKA bakalaura gala pārbaudījumu komisijas sēdē

____ .____.2016. prot. Nr. _____ vērtējums _____

Komisijas sekretārs: _____

PIELIKUMS

Olimpas de Gūžas “Sievietes un pilsones tiesību deklarācijas” teksts

Olympe de Gouges

DECLARATION DES DROITS DE LA FEMME ET DE LA CITOYENNE

(orthographe modernisée ; saisie Éliane Viennot)

Les droits de la femme

Homme, es-tu capable d'être juste ? C'est une femme qui t'en fait la question ; tu ne lui ôteras pas moins ce droit. Dis-moi ? Qui t'a donné le souverain empire d'opprimer mon sexe ? Ta force ? Tes talents ? Observe le créateur dans sa sagesse ; parcours la nature dans sa grandeur, dont tu sembles vouloir te rapprocher, et donne-moi, si tu l'oses, l'exemple de cet empire tyrannique. Remonte aux animaux, consulte les éléments, étudie les végétaux, jette enfin un coup d'œil sur toutes les modifications de la matière organisée ; et rends-toi à l'évidence quand je t'en offre les moyens. Cherche, fouille et distingue, si tu le peux, les sexes dans l'administration de la nature. Partout, tu les trouveras confondus, partout ils coopèrent avec un ensemble harmonieux à ce chef-d'œuvre immortel. L'homme seul s'est fagoté un principe de cette exception. Bizarre, aveugle, boursoufflé de sciences et dégénéré, dans ce siècle de lumières et de sagacité, dans l'ignorance la plus crasse, il veut commander en despote sur un sexe qui a reçu toutes les facultés intellectuelles ; il prétend jouir de la Révolution, et réclamer ses droits à l'égalité, pour ne rien dire de plus.

DECLARATION DES DROITS DE LA FEMME ET DE LA CITOYENNE

A décréter par l'Assemblée nationale dans ses dernières séances ou dans celles de la prochaine législature

P R E A M B U L E

Les mères, les filles, les sœurs, représentantes de la Nation, demandent d'être constituées en Assemblée nationale ; considérant que l'ignorance, l'oubli ou le mépris des droits de la

femme, sont les seules causes des malheurs publics et de la corruption des gouvernements, ont résolu d'exposer, dans une déclaration solennelle, les droits naturels, inaliénables et sacrés de la femme, afin que cette déclaration, constamment présente à tous les membres du corps social, leur rappelle sans cesse leurs droits et leurs devoirs, afin que les actes du pouvoir des femmes, et ceux du pouvoir des hommes pouvant être à chaque comparés avec le but de toute institution politique, en soient plus respectés, afin que les réclamations des Citoyennes, fondées désormais sur des principes simples et incontestables, tournent toujours au maintien de la Constitution, des bonnes mœurs, et au bonheur de tous. En conséquence le sexe supérieur en beauté, comme en courage dans les souffrances maternelles, reconnaît et déclare, en présence et sous les auspices de l'Être suprême, les Droits suivants de la Femme et de la Citoyenne :

ARTICLE PREMIER

La Femme naît libre et demeure égale à l'homme en droits. Les distinctions sociales ne peuvent être fondées que sur l'utilité commune.

II

Le but de toute association politique est la conservation des droits naturels et imprescriptibles de la Femme et de l'Homme : ces droits sont la liberté, la propriété, la sûreté et surtout la résistance à l'oppression.

III

Le principe de toute souveraineté réside essentiellement dans la Nation, qui n'est que la réunion de la Femme et de l'Homme : nul corps, nul individu, ne peut exercer d'autorité, qui n'en émane expressément.

IV

La liberté et la justice consistent à rendre tout ce qui appartient à autrui ; ainsi l'exercice des droits naturels de la femme n'a de bornes que la tyrannie perpétuelle que l'homme lui oppose ; ces bornes doivent être réformées par les lois de la nature et de la raison.

V

Les lois de la nature et de la raison défendent toutes actions nuisibles à la société : tout ce qui n'est pas défendu par ces lois, sages et divines, ne peut être empêché, et nul ne peut être contraint à faire ce qu'elles n'ordonnent pas.

VI

La Loi doit être l'expression de la volonté générale ; toutes les Citoyennes et Citoyens doivent concourir personnellement, ou par leurs représentants, à sa formation ; elle doit être la même pour tous : toutes les Citoyennes et tous les Citoyens, étant égaux à ses yeux, doivent être également admissibles à toutes dignités, places et emplois publics, selon leurs capacités, et sans autres distinctions que celles de leurs vertus et de leurs talents.

VII

Nulle femme n'est exceptée ; elle est accusée, arrêtée et détenue dans les cas déterminés par la Loi. Les femmes obéissent comme les hommes à cette Loi rigoureuse.

VIII

La loi ne doit établir que des peines strictement et évidemment nécessaires, et nul ne peut être puni qu'en vertu d'une Loi établie et promulguée antérieurement au délit et légalement appliquée aux femmes.

IX

Toute femme étant déclarée coupable, toute rigueur est exercée par la Loi.

X

Nul ne doit être inquiété pour ses opinions, mêmes fondamentales ; la femme a le droit de monter sur l'échafaud ; elle doit avoir également celui de monter à la tribune : pourvu que ses manifestations ne troublent pas l'ordre public établi par la Loi.

XI

La libre communication des pensées et des opinions est un des droits les plus précieux de la femme, puisque cette liberté assure la légitimité des pères envers les enfants. Toute Citoyenne peut donc dire librement : « Je suis mère d'un enfant qui vous appartient », sans qu'un préjugé barbare la force à dissimuler la vérité ; sauf à répondre de l'abus de cette liberté dans les cas déterminés par la Loi.

XII

La garantie des Droits de la Femme et de la Citoyenne nécessite une utilité majeure ; cette garantie doit être instituée pour l'avantage de tous, et non pour l'utilité particulière de celles à qui elle est confiée.

XIII

Pour l'entretien de la force publique et pour les dépenses de l'administration, les contributions de la femme et de l'homme sont égales ; elle a part à toutes les corvées, à toutes les tâches pénibles ; elle doit donc avoir de même part à la distribution des places, des emplois, des charges, des dignités et de l'industrie.

XIV

Les Citoyennes et Citoyens ont le droit de constater par eux-mêmes, ou par leurs représentants, la nécessité de la contribution publique. Les Citoyennes ne peuvent y adhérer que par l'admission d'un partage égal, non seulement dans la fortune, mais encore dans l'administration publique, et de déterminer la quotité, l'assiette, le recouvrement et la durée de l'impôt.

XV

La masse des femmes, coalisées pour la contribution à celle des hommes, a le droit de demander compte, à tout agent public, de son administration.

XVI

Toute société dans laquelle la garantie des droits n'est pas assurée, ni la séparation des pouvoirs déterminée, n'a point de Constitution : la Constitution est nulle, si la majorité des individus qui composent la Nation n'a pas coopéré à sa rédaction.

XVII

Les propriétés sont à tous les sexes, réunis ou séparés ; elles sont pour chacun un droit inviolable et sacré ; nul ne peut en être privé, comme vrai patrimoine de la nature, si ce n'est lorsque la nécessité publique, légalement constatée, l'exige évidemment, et sous la condition d'une juste et préalable indemnité.

POSTAMBULE

Femme, réveille-toi ; le tocsin de la raison se fait entendre dans tout l'univers ; reconnais tes droits. Le puissant empire de la nature n'est plus environné de préjugés, de fanatisme, de superstition et de mensonges. Le flambeau de la vérité a dissipé tous les nuages de la sottise et de l'usurpation. L'homme esclave a multiplié ses forces, a eu besoin de recourir aux tiennes pour briser ses fers. Devenu libre, il est devenu injuste envers sa compagne. O femmes ! Femmes, quand cesserez-vous d'être aveugles ? Quels sont les avantages que vous avez recueillis dans la révolution ? Un mépris plus marqué, un dédain plus signalé. Dans les siècles de corruption vous n'avez régné que sur la faiblesse des hommes. Votre empire est détruit ; que vous reste-t-il donc ? La conviction des injustices de l'homme ; la réclamation de votre patrimoine, fondée sur les sages décrets de la nature. Qu'auriez-vous à redouter pour une si belle entreprise ? Le bon mot du législateur des noces de Cana ? Craignez-vous que nos Législateurs français, correcteurs de cette morale longtemps accrochée aux branches de la politique, mais qui n'est plus de saison, ne vous répètent : « Femmes, qu'y a-t-il de commun entre vous et nous ? — Tout », auriez-vous à répondre. S'ils s'obstinaient, dans leur faiblesse, à mettre cette inconséquence en contradiction avec leurs principes, opposez courageusement la force de la raison aux vaines prétentions de supériorité ; réunissez-vous sous les étendards de la philosophie ; déployez toute l'énergie de votre caractère, et vous verrez bientôt ces orgueilleux, non serviles adorateurs rampant à vos pieds, mais fiers de partager avec vous les trésors de l'Etre suprême. Quelles que soient les barrières que l'on vous oppose, il est en votre pouvoir de les affranchir ; vous n'avez qu'à le vouloir. Passons maintenant à l'effroyable tableau de ce que vous avez été dans la société ; et puisqu'il est question, en ce moment, d'une éducation nationale, voyons si nos sages Législateurs penseront sainement sur l'éducation des femmes. Les femmes ont fait plus de mal que de bien. La contrainte et la dissimulation ont été leur partage. Ce que la force leur avait ravi, la ruse leur a rendu ; elles ont eu recours à toutes les ressources de leurs charmes, et le plus irréprochable ne leur résistait pas. Le poison, le fer, tout leur était soumis ; elles commandaient au crime comme à la vertu. Le gouvernement français, surtout, a dépendu, pendant des siècles, de l'administration nocturne des femmes ; le cabinet n'avait point de

secret pour leur indiscretion : ambassade, commandement, ministère, présidence, pontificat, cardinalat, enfin tout ce qui caractérise la sottise des hommes, profane et sacré, tout a été soumis à la cupidité et à l'ambition de ce sexe autrefois méprisable et respecté, et depuis la révolution, respectable et méprisé. Dans cette sorte d'antithèse, que de remarques n'ai-je point à offrir ! Je n'ai qu'un moment pour les faire, mais ce moment fixera l'attention de la postérité la plus reculée. Sous l'ancien régime, tout était vicieux, tout était coupable ; mais ne pourrait-on pas apercevoir l'amélioration des choses dans la substance même des vices ? Une femme n'avait besoin que d'être belle ou aimable ; quand elle possédait ces deux avantages, elle voyait cent fortunes à ses pieds. Si elle n'en profitait pas, elle avait un caractère bizarre, ou une philosophie peu commune qui la portait aux mépris des richesses ; alors elle n'était plus considérée que comme une mauvaise tête. La plus indécente se faisait respecter avec de l'or, le commerce des femmes était une espèce d'industrie reçue dans la première classe, qui, désormais, n'aura plus de crédit. S'il en avait encore, la révolution serait perdue, et sous de nouveaux rapports, nous serions toujours corrompus. Cependant la raison peut-elle se dissimuler que tout autre chemin à la fortune est fermé à la femme que l'homme achète comme l'esclave sur les côtes d'Afrique ? La différence est grande, on le sait. L'esclave commande au maître ; mais si le maître lui donne la liberté sans récompense, et à un âge où l'esclave a perdu tous ses charmes, que devient cette infortunée ? Le jouet du mépris ; les portes mêmes de la bienfaisance lui sont fermées ; « Elle est pauvre et vieille, dit-on, pourquoi n'a-t-elle pas su faire fortune ? » D'autres exemples encore plus touchants s'offrent à la raison. Une jeune personne sans expérience, séduite par un homme qu'elle aime, abandonnera ses parents pour le suivre ; l'ingrat la laissera après quelques années, et plus elle aura vieilli avec lui, plus son inconstance sera inhumaine ; si elle a des enfants, il l'abandonnera de même. S'il est riche, il se croira dispensé de partager sa fortune avec ses nobles victimes. Si quelque engagement le lie à ses devoirs, il en violera la puissance en espérant tout des lois. S'il est marié, tout autre engagement perd ses droits. Quelles lois reste-t-il donc à faire pour extirper le vice jusque dans la racine ? Celle du partage des fortunes entre les hommes et les femmes, et de l'administration publique. On conçoit aisément que celle qui est née d'une famille riche gagne beaucoup avec l'égalité des partages. Mais celle qui est née d'une famille pauvre, avec du mérite et des vertus, quel est

son lot ? La pauvreté et l'opprobre. Si elle n'excelle pas précisément en musique ou en peinture, elle ne peut être admise à aucune fonction publique, quand elle en aurait toute la capacité. Je ne veux donner qu'un aperçu des choses, je les approfondirai dans la nouvelle édition de tous mes ouvrages politiques, que je me propose de donner au public dans quelques jours, avec des notes. Je reprends mon texte quant aux mœurs. Le mariage est le tombeau de la confiance et de l'amour. La femme mariée peut impunément donner des bâtards à son mari, et la fortune qui ne leur appartient pas. Celle qui ne l'est pas n'a qu'un faible droit : les lois anciennes et inhumaines lui refusaient ce droit sur le nom et sur le bien de leur père pour ses enfants, et l'on n'a pas fait de nouvelles lois sur cette matière. Si tenter de donner à mon sexe une consistance honorable et juste est considéré dans ce moment comme un paradoxe de ma part, et comme tenter l'impossible, je laisse aux hommes à venir la gloire de traiter cette matière ; mais, en attendant, on peut la préparer par l'éducation nationale, par la restauration des mœurs et par les conventions conjugales.